WWW.OURVOICESPROJECT.EU

OUR VOICES

НАШИТЕ ГЛАСОВЕ:
ДОКЛАД ОТ КОНСУЛТАЦИИТЕ СЪС ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Резултат D.3.1

Co-funded by the European Union

Съфинансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са единствено на автора(ите) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз или на Европейската комисия. Нито Европейският съюз, нито органът, предоставил финансирането, носят отговорност за тях.

GA: 101190125 — OUR VOICES — CERV-2024-CHILD

НАШИТЕ ГЛАСОВЕ

Проект: 101190125 - OUR VOICES — CERV-2024-CHILD
Споразумение за отпускане на безвъзмездна финансова помощ №. 101190125 — НАШИТЕ ГЛАСОВЕ (OUR VOICES) — CERV-2024-CHILD

Доклади от консултациите със заинтересовани страни

Резултат D3.1

Автори: Eurocarers, ANS (Италия), Социална мрежа ВЕСТА (България), ZoJong! (Фландрия, Белгия)

Съфинансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са единствено на автора(ите) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз или на Европейската комисия. Нито Европейският съюз, нито органът, предоставил финансирането, носят отговорност за тях..

Основна информация	
Описание на резултата	Доклад от консултации със заинтересованите страни, проведени в рамките на Работен пакет 3 в България, Фландрия (Белгия) и Италия с участието на деца и юноши, полагащи грижи, техните семейства, специалисти и представители на политически и институционални заинтересовани страни. Докладът идентифицира пречките и благоприятстващите условия за участието на деца и юноши, полагащи грижи, и предоставя емпиричната основа за разработването на **Рамката за ангажиране (D3.2)** и **пилотните механизми (D3.3)**.
Тип на резултата	Доклад (публичен)
Дата на публикуване (месец/дата)	M14 (май 2026 г.)
Основни автори (организация)	EUROCARERS – Association Européenne Travaillant Avec et Pour les Aidants Non-Professionnels Anziani e Non Solo Società Cooperativa Sociale Linnéuniversitetet Социална мрежа „ВЕСТА“ ZoJong! Univerza v Ljubljani
Автори с принос (име/организация)	Светлана Атанасова (Eurocarers) Annalisa Pezzini (Anziani e non solo) Петя Пеева, Силвия Пехливанова (Социална мрежа „ВЕСТА“) Leda Decleyre (ZoJong!)
Ниво на разпространение	Публично

Contents

Резюме **5**

1. Въведение и цел **6**

1.1 Национален контекст 7

1.1.1 България 7

1.1.2 Фландрия (Белгия) 7

1.1.3 Италия 8

2. Методология и подход към консултациите **8**

2.1 Консултационни инструменти и тяхното разработване 9

2.1.1 Анкета 9

2.1.2 Ръководство за провеждане интервю 10

2.1.3 Адаптиране на инструментите към националния контекст 10

2.2 Етични и практически аспекти 11

2.3 Подход за достигане до участниците и ограничения 12

2.3.1 България 13

2.3.2 Фландрия (Белгия) 13

2.3.3 Италия 14

3. Групи заинтересовани страни, включени в консултациите **14**

3.1 Деца и юноши, полагащи грижи (ДЮПГ) (Г1) 15

3.1.1 България 15

3.1.2 Фландрия (Белгия) 16

3.1.3 Италия 17

3.2 Семейства и близки на ДЮПГ (Г2) 18

3.2.1 България 18

3.2.2 Фландрия (Белгия) 18

3.2.3 Италия 18

3.3 Специалисти (Г3) 19

3.3.1 България 19

3.3.2 Фландрия (Белгия) 19

3.3.3 Италия 20

3.4 Представители на институции и лица, участващи във формирането на политики 21

3.4.1 България 21

3.4.2 Фландрия (Белгия) 21

3.4.3 Италия 21

4. Основни изводи и резултати **22**

4.1 Основни изводи от консултациите с ДЮПГ (Г1) 22

4.1.1 България 22

4.1.2 Фландрия (Белгия) 23

4.1.3 Италия 25

4.2 Основни изводи от консултациите със семейства и близки на ДЮПГ (Г2) 26

4.2.1 България 26

4.2.2 Фландрия (Белгия) 26

4.2.3 Италия 27

4.3 Основни изводи от консултациите със специалисти (Г3) 27

4.3.1 България 27

4.3.2 Фландрия (Белгия) 28
4.3.3 Италия 29
4.4 Основни изводи от консултациите с представители на институции и лица, участващи във формирането на политики 29
4.4.1 България 30
4.4.2 Фландрия (Белгия) 30
4.4.3 Италия 31
5. Основни теми и сравнителен анализ между държавите 31
5.1 Основни теми в рамките на отделните държави 31
5.1.1 България 31
5.1.2 Фландрия (Белгия) 32
5.1.3 Италия 32
5.2 Сравнение между държавите и основни насоки за разработването на Рамката за ангажиране (D3.2) 33
6. Специфични особености в националния контекст на всяка държава 35
6.1 България 35
6.2 Фландрия (Белгия) 35
6.3 Италия 36
7. Основни изводи за разработването на Рамката за ангажиране и заключение 36
7.1 Изводи, специфични за всяка държава 37
7.1.1 България 37
7.1.2 Фландрия (Белгия) 37
7.1.3 Италия 38
7.2 Ограничения 38
7.3 Заключение 39

Резюме

Децата и юношите, полагащи грижи (ДЮПГ), са засегнати от публичните политики в по-голяма степен от повечето деца и млади хора, тъй като решенията в областта на здравеопазването, образованието, социалните услуги и подкрепата за деца и млади хора оказват пряко и едновременно въздействие върху ежедневния им живот. Въпреки това те рядко са представени в съществуващите форми за участие на деца и юноши– именно структурите, създадени, за да им дадат възможност да изразяват мнението си по тези въпроси. Някои от тях изобщо нямат възможност да участват. Проектът „Нашите гласове“ (OUR VOICES) има за цел да преодолее този пропуск чрез разработване и тестване на практически подходи за включване на ДЮПГ в процесите на вземане на решения, които засягат живота им в цяла Европа. Настоящият резултат D3.1 представя консултациите със заинтересованите страни, проведени в рамките на Работен пакет 3 в трите партньорски държави – България, Фландрия (Белгия) и Италия. Получените резултати ще послужат за разработването и тестването на пилотни механизми за участие в тези държави и осигуряват емпиричната основа за следващите етапи на проекта.

През април и май 2026 г. в трите партньорски държави бяха проведени консултации с ДЮПГ в рамките на проекта „Нашите гласове“. В центъра на процеса бяха техните гледни точки, опит и приоритети, като същевременно бяха събрани мненията на семействата им, специалисти от различни области и представители на институции и политики, които оказват влияние върху възможностите им за участие.

За да се осигури съпоставимост между отделните държави, бяха използвани инструменти, разработени на проектно ниво – онлайн въпросници и полуструктурирани интервюта. При набирането на участници терминът „младо лице, полагащо грижи“ не бе използван. Вместо това бяха задавани въпроси, свързани с конкретни дейности по полагане на грижи. Този подход е съобразен с принципа на самоопределяне и отчита факта, че много ДЮПГ не се разпознават чрез понятие, което все още няма широко обществено и институционално признание в голяма част от Европа.

В консултациите се включиха над 200 души от различните групи заинтересовани страни, както и петима представители на политически и институционални структури, интервюирани индивидуално. Поради ограничения размер и непредставителния характер на извадките, констатациите следва да се разглеждат като качествена и илюстративна основа за бъдещата работа по проекта, а не като представителна картина на ситуацията.

Консултациите не бяха замислени като ново изследване на ДЮПГ, а като начин следващите етапи на Работен пакет 3 да бъдат пряко свързани с техния житейски опит, потребности и приоритети. Резултат D3.1 заема ключово място в логиката на проекта. Надграждайки анализа на пропуските и различията в механизмите за детско участие (резултат D2.1) и Минималните стандарти за подкрепа на ДЮПГ и детско участие (резултат D2.2), той предоставя основата за разработването на Рамката за ангажиране (резултат D3.2) и за подбора на пилотните механизми, които ще бъдат тествани на местно равнище в рамките на дейност T3.3.

Въпреки ограниченията, сред всички групи заинтересовани страни и във всички държави се открояват три повтарящи се тенденции. Първо, проблемът е по-скоро в липсата на разпознаване, отколкото в липсата на структури. Механизми за участие на деца и юноши съществуват и в трите държави, но никой от тях понастоящем не е насочен специално към ДЮПГ като отделна група. Специалистите последователно посочват трудностите при идентифицирането им като основна пречка пред тяхното ангажиране. Второ, налице е разминаване между това да бъдеш попитан и това действително да бъдеш чут. На ДЮПГ сравнително често се предоставя възможност да изразят мнение, но те рядко усещат, че са истински изслушани, и още по-рядко виждат мнението им да води до видима промяна. Трето, всички заинтересовани страни посочват сходни условия за безопасно и пълноценно участие. Независимо една от друга, групите на ДЮПГ, семействата и специалистите определят едни и същи ключови предпоставки: защита на личното пространство и поверителност, гъвкави и

ненатоварващи форми на участие, участие в среда на връстници и наличие на доверен възрастен по време и след процеса на участие. Именно това съвпадение между различните групи представлява важен ориентир за разработването на Рамката за ангажиране и на пилотните дейности. Стойността му не се определя от размера на отделните извадки, а от сходството на наблюденията и посланията, които се открояват в различните групи.

Тези резултати поставят основата за следващия етап от Работен пакет 3 на проекта „Нашите гласове“. Рамката за ангажиране (резултат D3.2) ще преведе основните констатации в практически принципи и насоки, които могат да бъдат адаптирани към различни местни условия. В следващата фаза пилотните дейности (задача T3.3) ще приложат и тестват тези принципи в България, Фландрия (Белгия) и Италия, като предоставят възможност да се проследи как националните политики, съществуващите системи за подкрепа и местните практики влияят върху участието на ДЮПГ. По този начин проектът цели участието на ДЮПГ постепенно да се превърне в обичайна и устойчива практика в съществуващите механизми за участие на деца и юноши в Европейския съюз.

1. Въведение и цел

Правото на децата да бъдат изслушвани по въпроси, които ги засягат, е залегнало в член 12 от Конвенцията на ООН за правата на детето и намира отражение в Стратегията на ЕС за правата на детето и Европейската гаранция за детето. За децата и юношите, полагащи грижи (ДЮПГ), обаче това право все още не е пълноценно реализирано. Тяхното присъствие в съществуващите механизми за участие на деца и юноши остава ограничено, отговорностите им по полагане на грижи рядко се отчитат при разработването на възможности за участие, а самите те рядко са разпознавани като отделна група със специфичен опит, потребности и гледни точки при формирането на политики.

Проектът „Нашите гласове“ (OUR VOICES) има за цел да преодолее този пропуск чрез създаването на ефективни, приобщаващи и съобразени с местния контекст механизми за ангажиране и участие на ДЮПГ в процесите на вземане на решения, които засягат живота им.

Настоящият доклад представя резултатите от консултациите със заинтересовани страни, проведени в рамките на Работен пакет 3 в трите партньорски държави – България, Фландрия (Белгия) и Италия. Тези консултации осигуряват емпиричната основа за последващата работа по проекта.

Консорциумът по проект „Нашите гласове“ обединява шест организации от пет държави – членки на Европейския съюз. Консултациите в рамките на Работен пакет 3, обаче, бяха проведени само в България, Фландрия (Белгия) и Италия, тъй като в тези държави впоследствие ще бъдат разработени и тествани пилотните механизми за участие по задача T3.3. Провеждането на консултациите в трите контекста гарантира, че пилотните дейности ще стъпят върху доказателства и опит, събрани на национално и регионално равнище, и ще бъдат съобразени с особеностите на съответната среда.

Консултациите бяха проведени с цел разработваните в рамките на Работен пакет 3 механизми за участие да стъпят върху реалния житейски опит на ДЮПГ и върху практическите обстоятелства, в които живеят те, техните семейства и специалистите, които ги подкрепят. В процеса бяха включени четири групи заинтересовани страни: (1) ДЮПГ; (2) техните семейства; (3) специалисти от различни области, включително образованието, социалните услуги, здравеопазването и младежката работа; и (4) представители на институции и лица, ангажирани с разработването и прилагането на политики. Всяка от тези групи предоставя различна гледна точка към условията, необходими за пълноценното и безопасно участие на ДЮПГ.

Консултациите имаха за цел да идентифицират основните пречки пред участието на ДЮПГ, както и факторите и съществуващите възможности, върху които може да се надгражда. Те са ключово звено между предходните анализи и последващото разработване и тестване на механизми за участие в рамките на Работен пакет 3.. Надграждайки анализа на пропуските и различията в механизмите за детско участие (резултат D2.1) и Минималните стандарти за подкрепа на ДЮПГ и детско участие (резултат D2.2), завършени през 2025 г., резултатите от

настоящия доклад служат като основа за разработването на Рамката за ангажиране (резултат D3.2) и за подбора и прилагането на пилотни механизми за участие (задача T3.3), които ще бъдат тествани на местно равнище.

Основната цел не е да се създават нови изследвания за ДЮПГ, а да се разработят и изпробват практически модели, които могат да бъдат прилагани и възпроизвеждани в различни контексти и които гарантират активно участие на ДЮПГ при разработването на политики и услуги..

Докладът е структуриран по следния начин. Раздел 2 представя методологията, използваните инструменти и подхода за достигане до участниците. Раздел 3 съдържа описание на резултатите за всяка група заинтересовани страни по държави. В раздел 4 са представени основните констатации за всяка група, организирани по темите, заложени в консултационните инструменти. Раздел 5 обобщава основните теми и тенденции, които се открояват както в рамките на отделните държави и региони (раздел 5.1), така и при сравнението между тях (раздел 5.2). Раздел 6 разглежда специфичните за всяка държава условия и особености, които влияят върху интерпретиране на резултатите. В заключение, раздел 7 представя основните изводи и препоръки за разработване на Рамката за ангажиране по Работен пакет 3 и за пилотните дейности, като същевременно отчита ограниченията на проведените консултации.

1.1 Национален контекст

В този подраздел е представен накратко националният контекст в трите държави. По-подробен анализ на ключовите особености на националната среда е включен в раздел 6.

1.1.1 България

В България ДЮПГ остават до голяма степен невидими в политиките, услугите и механизмите за участие на деца и юноши. Понастоящем те не са официално признати като отделна група нито в законодателството, нито в политиките, а самото понятие почти не присъства в обществения дебат и професионалната практика. Поради това при провеждането на консултациите беше използван описателен подход, основан на дейностите по полагане на грижи, за да се улесни разбирането и самоопределянето на участниците.

Резултатите показват, че познаването на темата сред специалистите все още е ограничено. Въпреки това част от тях разпознават ситуации, в които деца и юноши редовно предоставят емоционална подкрепа, практическа помощ или грижи на членове на своето семейство.

Консултациите в България предоставят ценна информация, тъй като събират мненията на ДЮПГ, техните семейства и специалисти в условия, в които темата все още е слабо позната. Те показват и колко важно е използването на ясен и достъпен език при работата с младите хора. Много от тях не се разпознават в термина ДЮПГ, въпреки че описват редовни отговорности по полагане на грижи в семейството.

1.1.2 Фландрия (Белгия)

Във Фландрия ДЮПГ привличат все по-голямо внимание от страна на изследователите и разработващите политики, но все още не са признати като отделна група по начин, който да води до систематично идентифициране и целенасочена подкрепа. Те са посочени като уязвима подгрупа на лицата, полагащи неформални грижи, във Фламандския план за подкрепа на лицата, полагащи неформални грижи (Vlaams Mantelzorgplan), и са обект на различни проектни инициативи. Сред тях са проектът „Училища, подкрепящи лицата, полагащи грижи“ (Mantelzorgvriendelijke scholen) на организацията Samana и регионалната „Седмица на младите лица, полагащи грижи“ (Week van de Jonge Mantelzorger), насочена към повишаване на обществената осведоменост по темата.

Въпреки тези инициативи, те все още не са довели до създаването на систематични механизми за идентифициране или до структурирана подкрепа за ДЮПГ като отделна група. В сферата на висшето образование ограничен брой учебни заведения са въвели специален статут за студенти, полагащи грижи, докато други предоставят подкрепа чрез по-широки механизми за отчитане на специфични житейски обстоятелства. Тези мерки дават възможност за адаптиране на учебния процес и условията за явяване на изпити. Възможностите за такава подкрепа се

различават между отделните учебни заведения и на практика зависят от мястото, където младият човек учи.

На федерално равнище въведеният през 2020 г. статут на лице, полагащо грижи (mantelzorgstatuut), по принцип е достъпен и за непълнолетни. Основните права и придобивки, свързани с него, като отпуск за полагане на грижи (обвързан със заетостта) и финансова помощ за лица, полагащи грижи (mantelzorgpremie), обаче се предоставят само в някои общини и поради това имат ограничено практическо значение за повечето деца и юноши под 18 години.

Терминът на нидерландски е „jonge mantelzorger“ („младо лице, полагащо грижи“) и постепенно намира място в изследванията, политиките и практиката, но все още не е последователно интегриран в определенията на услугите, инструментите за идентифициране и институционалните системи за регистрация.

Тъй като във Фландрия не съществува установен механизъм за идентифициране на ДЮПГ в рамките на услугите, набирането на участници не можеше да се осъществи чрез институционални канали и изискваше целенасочени усилия за достигане до тази група. Допълнително предизвикателство е фактът, че полагането на грижи често се възприема като естествена част от семейния живот, а не като отделна роля или идентичност. Поради това използването единствено на термина „младо лице, полагащо грижи“ крие риск да не достигне до много от младите хора, които не се разпознават в него.

Затова при консултациите беше приложен подход, основан на самоопределяне. Вместо да се използва конкретен термин, в информационните материали бяха описани реални ситуации, дейности и отговорности, свързани с полагането на грижи (вж. раздел 2.2).

Участниците бяха привлечени основно чрез мрежите на ZoJong! – партньор по проекта OUR VOICES във Фландрия и единствената организация във Фламандската общност, която работи специално с ДЮПГ и се ръководи от настоящи и бивши ДЮПГ. Чрез училищата беше достигнат и по-широк кръг ДЮПГ. Въпреки това този подход се оказа по-малко ефективен при достигането до по-малки деца и до младите хора, които не са част от съществуващи мрежи за подкрепа. Това ограничение е разгледано по-подробно в раздел 2.3 и отново обсъдено в раздел 7.2.

1.1.3 Италия

В Италия ДЮПГ не са признати в националното законодателство, а официалното им признаване съществува само в ограничен брой регионални нормативни актове. Специални разпоредби, насочени към ДЮПГ, са въведени в регионите Емилия-Романя и Лацио, като между тях съществуват съществени различия по отношение на определението, възрастовия обхват и предвидените мерки за подкрепа.

Консултациите по проект „Нашите гласове“ (OUR VOICES) в Италия бяха проведени единствено в региона Емилия-Романя, където от 2024 г. ДЮПГ са официално признати чрез Регионален закон № 5/2024 като деца, младежи и млади хора до 24-годишна възраст, които полагат грижи за близък човек в състояние на зависимост от чужда помощ. Това създава по-ясна политическа и нормативна основа за разпознаването на ДЮПГ в сравнение с много други части на Италия.

Резултатите от консултациите обаче показват, че официалното признаване все още не е довело до създаването на систематични механизми за идентифициране на ДЮПГ или до установени възможности за тяхното участие в рамките на услугите. Много специалисти посочват, че не са сигурни дали работят с ДЮПГ, а само малка част от тях споделят, че ДЮПГ редовно участват в консултации или други форми на участие в техните организации. Като основни пречки пред ангажирането на тази група са посочени трудностите при нейното идентифициране и ограничената осведоменост сред специалистите.

Както отбелязва един от участниците: „Наличието на ДЮПГ започва да се разпознава едва отскоро и затова все още представлява сравнително нова реалност, макар че привлича все по-голямо внимание от страна на институциите.“

Поради това участниците бяха набирани основно чрез съществуващи професионални и партньорски мрежи, а не чрез утвърдени механизми за идентифициране и насочване на ДЮПГ.

2. Методология и подход към консултациите

Настоящият раздел представя начина, по който бяха организирани и проведени консултациите със заинтересовани страни в трите партньорски държави. В рамките на консултациите беше събрана структурирана информация от четири групи заинтересовани страни: ДЮПГ (Г1), членове на техните семейства и близки (Г2), специалисти от различни области, включително образование, социални услуги, здравеопазване и работа с младежи (Г3), както и представители на институции и лица, ангажирани с разработването и прилагането на политики (Г4).

Във всички държави бяха използвани инструменти, разработени на проектно ниво. Това позволи резултатите да бъдат сравнени и обобщени на международно равнище (раздел 5.2), като същевременно беше запазена възможността за адаптиране на подхода към особеностите на националната среда.

2.1 Консултационни инструменти и тяхното разработване

Онлайн проучванията бяха проведени в периода 14 април – 12 май 2026 г. в трите държави. Интервюта с представители на институции и лица, ангажирани с разработването и прилагането на политики, се проведоха между 14 април и средата на май 2026 г., като конкретните срокове варираха в отделните държави.

Въпросниците и ръководствата за интервю бяха разработени на английски език на проектно ниво и впоследствие преведени на български, нидерландски и италиански език за използване в трите участващи държави. Когато беше необходимо, бяха направени незначителни адаптации в терминологията или в начина на прилагане на инструментите, за да се отчетат особеностите на националната среда и различните нива на разпознаване на ДЮПГ. Същевременно бяха запазени основното съдържание и целите на използваните инструменти.

2.1.1 Анкета

За трите групи участници – ДЮПГ (Г1), семейства (Г2) и специалисти (Г3) – бяха разработени отделни онлайн въпросници. Те бяха изготвени на английски език на проектно ниво с участието на всички партньори и впоследствие преведени на български, нидерландски и италиански език за използване в трите държави.

Всеки въпросник включва предимно затворени въпроси, включително въпроси с предварително зададени отговори, както и ограничен брой отворени въпроси. Анкетата беше доброволна и анонимна.

Всички въпросници обхващат едни и същи основни теми, определени предварително въз основа на целите на проекта (вж. раздел 4). Същите теми са използвани и при представянето на резултатите в раздел 4. Този подход осигурява възможност за сравнение както между различните групи заинтересовани страни, така и между отделните държави:

ДЮПГ (Г1):

- Тема А: Опит, свързан с изслушване и участие, и разбирането на ДЮПГ за това какво означава гласът им да бъде чут
- Тема Б: Пречки пред участието
- Тема В: Предпочитани форми на участие и ангажиране
- Тема Г: Условия за безопасност, доверие и защита

Във всяка от трите държави ДЮПГ бяха консултирани чрез специално разработен онлайн въпросник. Участие можеха да вземат деца и юноши на възраст над 12 години. За целите на сравнителния анализ данните за България и Фландрия са ограничени до участници под 18 години, в съответствие с фокуса на проекта. В Италия, съгласно Регионален закон № 5/2024 на Емилия-Романя, целевата група включва и младежи до 24-годишна възраст, поради което резултатите за група Г1 са представени на тази основа.

При набирането на участници бяха използвани описания на конкретни дейности и отговорности, свързани с полагането на грижи, вместо терминът ДЮПГ. Въпросникът беше отворен за всички деца и юноши, независимо дали се разпознават като ДЮПГ. В началото беше зададен въпрос дали участникът редовно полага грижи за член на семейството, който позволи да бъдат идентифицирани участниците с такава роля. Представеният в раздели 3 и 4 анализ за група Г1 включва единствено участниците, които са посочили, че редовно полагат грижи за член на семейството.

Във всички държави беше използвана една и съща версия на въпросника, преведена на български, нидерландски и италиански език. Въпросникът не беше адаптиран към различни възрастови групи, което вероятно е затруднило участието на по-малките деца и е една от причините за по-слабото им представяне в извадката.

Семейства (Г2):

- Общи въпроси: Осведоменост относно правото на децата да бъдат изслушвани и нагласи към тяхното участие
- Тема А: Основни въпроси и проблеми, поставени от участниците
- Тема Б: Условия за приемливо и пълноценно участие
- Тема В: Идентифицирани потребности от подкрепа

Въпросникът за семейства беше разработен като допълнение към въпросника за ДЮПГ. Целта бе да се проучи доколко семействата са запознати с правото на децата да бъдат изслушвани, какви са нагласите им към участието на децата и при какви условия го възприемат като приемливо и полезно.

Въпросникът беше разпространен онлайн и засягаше участието на деца в процеси на консултиране и вземане на решения, свързани с политики, услуги и инициативи в сферата на образованието, здравеопазването, социалните услуги и местните политики. Наред с това бяха взети под внимание и опасенията на семействата, свързани с участие на децата, включително възможно емоционално натоварване, ограничения, произтичащи от отговорностите по полагане на грижи, рискове, свързани с поверителността и споделянето на лична информация, както и отражението върху семейния живот, включително опасения от стигматизация.

Специално внимание бе отделено на условията, при които участието се възприема като приемливо и полезно. Сред тях са наличие на подходящи мерки за защита, подкрепата на доверени възрастни и ясна информация за целите и очакваните резултати от дейностите за участие.

Подобно на останалите инструменти, въпросникът включваше предимно затворени въпроси и ограничен брой отворени въпроси.

Специалисти (Г3):

- Тема А: Осведоменост и предизвикателства при идентифицирането на ДЮПГ
- Тема В: Институционални пречки
- Тема С: Потребности от обучение и повишаване на капацитета

Въпросникът за специалисти беше разработен с цел да проучи нивото на осведоменост за ДЮПГ и предизвикателствата при тяхното идентифициране, опита с механизми за участие на деца и юноши, възприеманите институционални пречки и потребностите от допълнително обучение и подкрепа.

Участие в проучването взеха специалисти от различни области, включително образование, социални услуги, здравеопазване и работа с младежи, които работят с деца и юноши или имат отношение към тях. Въпросникът беше разпространен онлайн чрез мрежите на партньорите и професионални канали.

Събраните данни помагат да се очертаят системните предизвикателства и потребностите от допълнителни знания и подкрепа, които ограничават участието на ДЮПГ. Резултатите са използвани при разработването на дейностите и резултатите по Работен пакет 3, както и при планирането на дейности за изграждане на капацитет в рамките на Работен пакет 4.

2.1.2 Ръководство за провеждане интервю

Представители на институции и лица, ангажирани с разработването и прилагането на политики (Г4), бяха консултирани чрез полуструктурирани интервюта, организирани около същите основни теми. Интервютата бяха насочени към съществуващите механизми за участие, институционалните отговорности и ограничения, както и възможностите за включване на ДЮПГ в тях.

Ръководството за интервю беше разработено на проектно ниво и предоставяше достатъчно свобода за съобразяване с конкретните обстоятелства. То включваше ограничен брой отворени въпроси и насоки, които интервюиращите можеха да използват според ролята на съответния участник. Това позволи темите да бъдат обсъждани свободно и в дълбочина, вместо да се следва строго структуриран въпросник.

2.1.3 Адаптиране на инструментите към националния контекст

В нито една от държавите не бяха правени съществени промени в консултационните инструменти. Направените адаптации се отнасяха до терминологията, начина на представяне и разпространение на въпросниците, както и до възрастовия обхват на целевата група в Италия. Съдържанието на въпросите остана непроменено. Ръководството за полуструктурирани интервюта беше използвано без промени във всички държави.

И в трите държави при набирането на участници и във въпросниците беше използван описателен език, свързан с дейностите по полагане на грижи, вместо терминът ДЮПГ. В България, където темата все още е слабо позната, преди попълването на въпросниците често се даваха допълнителни разяснения и информация. В Италия единствената съществена адаптация беше свързана с възрастовия обхват на целевата група, който беше разширен до 24 години в съответствие с Регионален закон № 5/2024 на Емилия-Романя.

Във Фландрия последователно беше използван изразът „млади хора с отговорности по полагане на грижи“ (jongeren met zorgverantwoordelijkheden), а не терминът jonge mantelzorger. Например младите хора бяха питани дали редовно помагат или се грижат за близък човек с заболяване, увреждане или друго дългосрочно състояние, вместо дали се определят като ДЮПГ. Макар терминът „jonge mantelzorger“ да навлиза все по-широко в изследванията, политиките и практиката във Фландрия, много млади хора все още не се разпознават в него. Поради това описателният подход беше счетен за по-подходящ за достигане до целевата група и съответстваше на подхода на проекта, основан на самоопределяне.

Таблица 1: Обобщение на консултационните инструменти, използвани във всяка държава, и периода на провеждане на консултациите

Консултационни инструменти	Фландрия (BE)	Българсия (BG)	Италия (IT)
Онлайн въпросник за ДЮПГ (Г1)	Да	Да	Да
Онлайн въпросник за семейства (Г2)	Да	Да	Да
Онлайн въпросник за специалисти (Г3)	Да	Да	Да

Полуструктурирани интервюта с представители на институции и лица, ангажирани с разработването и прилагането на политики (Г4)	Да (1 интервю)	Да (2 интервюта)	Да (2 интервюта)
Адаптации към националния контекст	Използване на описателен подход и допълнителни разяснения преди попълване на въпросника; съдържанието на въпросите е непроменено	Използване на описателен подход и допълнителни разяснения преди попълване на въпросника; съдържанието на въпросите е непроменено	Описателен подход; разширяване на възрастовия обхват до 24 години в съответствие с Регионален закон № 5/2024; използване на описателна терминология
Период на консултации	Анкети: 14 април – 12 май 2026 г.; интервю: 18 май 2026 г.	Анкети: 14 април –12 май 2026; интервю: април – май 2026	Анкети: 14 април –12 май 2026; интервю: април – май 2026

2.2 Етични и практически аспекти

Участието в консултациите беше доброволно и се основаваше на принципа на информираното съгласие. Участниците получиха ясна информация за целта на консултациите, начина, по който ще бъдат използвани предоставените от тях данни, както и за правото си да прекратят участието си по всяко време без неблагоприятни последици.

При участници под възрастта, определена в съответното национално законодателство за самостоятелно участие в подобни консултации, партньорските организации бяха насърчавани да приканват децата и юношите да обсъдят участието си с родител, законен настойник или друг доверен възрастен. Прилаганият възрастов праг следваше изискванията на националното законодателство във всяка държава.

Тъй като въпросниците бяха анонимни и не събираха лични данни, позволяващи идентифициране на участниците, а децата и юношите под съответния възрастов праг бяха насърчавани да се консултират с родител, настойник или друг доверен възрастен преди участие, не беше изисквано отделно писмено родителско съгласие за попълване на въпросниците. Предполагаше се, че организациите, разпространяващи въпросниците, прилагат собствените си утвърдени процедури за защита на децата под съответния възрастов праг.

Консултациите бяха проведени при спазване на етичните принципи и изискванията на Общия регламент относно защитата на данните (GDPR). Участниците получиха информация за условията на участие и възможност да се свържат с лице за контакт по проекта при въпроси или необходимост от допълнителна информация.

Затворените въпроси във въпросника за ДЮПГ бяха ограничени до теми, свързани с участието – доколко младите хора се чувстват изслушвани, кои форми на участие предпочитат и при какви условия се чувстват сигурни да участват. С цел да се избегне ненужно емоционално натоварване, въпросникът не включваше въпроси за конкретни дейности по полагане на грижи, интензивност на грижите, здравословно състояние на близките или семейни обстоятелства.

Въпросниците не събираха систематична информация за конкретни ситуации, свързани с полагането на грижи. Същевременно те съдържаха възможност за свободни коментари, чрез които участниците можеха по желание да опишат своята ситуация със собствени думи. Тези отговори бяха третирани като потенциално чувствителна информация. Когато са използвани в

раздел 4, те са представени в обобщен вид или чрез кратки цитати, които не позволяват идентифициране на конкретни лица.

Всички данни бяха събирани и обработвани в съответствие с изискванията на Общия регламент относно защитата на данните (GDPR). Не бяха събирани, съхранявани или публикувани лични данни, позволяващи идентифициране на участниците. Освен това затворените въпроси не включваха информация за конкретната ситуация на полагане на грижи, например за кого се полагат грижи, какво е състоянието на съответния човек или какъв е съставът на домакинството. По този начин отговорите не могат да бъдат свързани с конкретни лица чрез комбинация от характеристики. Когато свободните коментари съдържаха подобна информация, тя не беше възпроизвеждана по начин, който би могъл да доведе до идентифициране на участник. Данните се използват единствено за целите на проекта „Нашите гласове“ (OUR VOICES) и се съхраняват от отговорните партньорски организации.

На ниво консорциум партньорите се договориха във въпросника за ДЮПГ да използват описателен подход, основан на отговорностите по полагане на грижи, вместо термина ДЮПГ. Това позволи инструментът да бъде използван в различни национални контексти, включително там, където терминът не е широко разпространен или официално признат. Този подход не само намалява риска някои деца и юноши да останат извън обхвата на консултациите, но и оставя на самите тях да преценят дали се разпознават в термина ДЮПГ.

2.3 Подход за достигане до участниците и ограничения

Настоящият подраздел описва как беше осъществено набирането на участници от четирите групи заинтересовани страни във всяка държава и какви ограничения бяха срещнати в този процес. Тези различия до голяма степен обясняват разликите в броя на участниците между отделните държави и групи и следва да се имат предвид при тълкуването на резултатите.

Необходимо е и кратко уточнение относно възрастовия обхват на консултациите. Проектът е насочен към деца и юноши под 18 години, но във всички държави беше използван един и същ въпросник за ДЮПГ. Разработването на отделни инструменти за различните възрастови групи не беше възможно в рамките на консултационния период. Използването на единен въпросник беше предпочетено, за да се запази съпоставимостта на резултатите между държавите. Разработването и тестването на подходящи за възрастта инструменти е предвидено за пилотната фаза на проекта.

Това решение има отражение върху участието на по-малки деца. Тъй като въпросникът не беше адаптиран към различните възрастови групи, той се оказа по-труден за най-малките участници, което вероятно е една от причините за ограниченото им представяне в извадката на ДЮПГ (Г1). Това ограничение е свързано с начина, по който беше разработен въпросникът. Един и същ инструмент беше използван за всички възрастови групи, без адаптиране според възрастта на участниците. Освен това достъпът до него не беше ограничен до целевата възрастова група. Поради това до въпросника достигнаха и участници над 18-годишна възраст, включително до 30 години. Техните отговори не бяха включени в анализа, с едно изключение. В Емилия-Романя (Италия), където Регионален закон № 5/2024 признава ДЮПГ до 24-годишна възраст, участниците над 18 години бяха запазени в извадката за група Г1. Поради много малкия им брой резултатите за тази група са представени само описателно.

В резултат извадката за група Г1 включва предимно юноши, както и ограничен брой млади хора на възраст между 18 и 24 години от Италия. Това следва да се има предвид при интерпретирането на резултатите.

По-прецизното насочване към отделни възрастови групи и разработването на подходящи за възрастта инструменти и формати, включително съвместно с младите хора, когато е приложимо, ще бъдат сред основните приоритети на пилотните дейности по задача Т3.3. Особено внимание ще бъде отделено на намирането на по-подходящи начини за достигане до по-малките деца.

2.3.1 България

В България набирането на участници се осъществи основно чрез сътрудничество с училища и специалисти от сферата на образованието. Този подход допринесе за сравнително високия брой участници в консултациите с ДЮПГ. Учители, училищни психолози и други образователни специалисти съдействаха за разпространението на въпросника сред ученици и улесниха достигането до деца и юноши, които редовно оказват подкрепа или полагат грижи за член на семейството.

Допълнително разпространение на въпросника беше осъществено чрез професионални мрежи в сферата на социалните услуги и психичното здраве. Семействата и специалистите бяха достигнати основно чрез съществуващи партньорски мрежи и чрез онлайн разпространение на информацията. Представителите на институции и публични органи, бяха поканени за участие чрез директни контакти.

Консултациите показаха както предимствата, така и ограниченията на подхода, основан на сътрудничество с училищата. От една страна, той осигури достъп до широк кръг деца и юноши. От друга, много от участниците не бяха запознати с понятието ДЮПГ и не се разпознаваха като такива. Поради това във въпросника бяха използвани описания на дейности, свързани с полагане на грижи, вместо формални определения.

В съответствие с методологията на проекта преди провеждането на консултациите бяха организирани обучения за специалисти по Работен пакет 4. Те подпомогнаха процеса на консултиране, особено сред специалистите, които които вече бяха запознати с темата.

При провеждането на консултациите бяха отчетени и някои ограничения. Сред участниците във въпросника за ДЮПГ преобладаваха младежи на възраст 15–17 години, докато по-малки деца бяха значително по-слабо представени.

При консултациите със специалисти се наблюдаваше засилено участие на представители на образователния сектор в сравнение със социалните услуги и здравеопазването. Най-голям дял имаха учителите и другите образователни специалисти (13 от общо 27 участници), докато от сферата на здравеопазването се включи само един специалист.

2.3.2 Фландрия (Белгия)

Във Фландрия набирането на участници за въпросника за ДЮПГ започна чрез мрежата на ZoJong!, включваща ДЮПГ и бивши ДЮПГ, ангажирани като доброволци, основно чрез онлайн канали. Впоследствие разпространението беше разширено с подкрепата на партньорски организации в сферата на образованието, работата с младежи, социалните и семейните услуги и здравеопазването.

При набирането на участници бяха използвани описания на дейности и отговорности, свързани с полагането на грижи, вместо терминът ДЮПГ. Целта беше младите хора да могат да разпознаят собствената си ситуация чрез това, което правят в ежедневието си, а не чрез определен етикет.

До семействата и специалистите беше достигнато основно чрез съществуващите мрежи на партньорите, професионални контакти и онлайн канали. Представителите на институции и органи, участващи във формирането на политики, бяха поканени за участие директно от ZoJong! чрез съществуващи контакти, свързани с проекти и застъпническа дейност.

Следва да бъдат отчетени и някои ограничения. Макар училищата да бяха предвидени като основен канал за достигане до млади хора, включването им в консултациите се оказа трудно за организиране в рамките на програмния срок. Участието зависеше от готовността на отделните училища да се включат и поради това обхватът на разпространението беше неравномерен.

Предизвикателство представляваше и достигането до по-малки деца, както и до юноши извън съществуващата мрежа на ZoJong!. До семействата също беше достигнато в ограничена степен, което се изрази в по-малък брой участници в група Г2.

При консултациите със специалисти преобладаваха представители на социалните услуги и сродни области, докато професионалисти, работещи с с младежи, както и в образованието и

здравеопазването бяха по-слабо представени. Причина за това до голяма степен бяха контактите, чрез които беше разпространен въпросникът.

Както бе отбелязано по-горе, въпросникът беше достъпен и за участници над целевата възрастова група. За целите на анализа във Фландрия са включени единствено отговорите на участници до 18-годишна възраст, за да се запази съпоставимостта с останалите държави.

Поради тези ограничения резултатите от Фландрия следва да се разглеждат като източник на практически насоки за разработването на пилотните дейности, а не като представителна картина на ДЮПГ, техните семейства или специалистите, които работят с тях.

2.3.3 Италия

В Италия в консултациите участваха ДЮПГ, членове на техните семейства, специалисти и представители на институции и органи на управление. Набирането на участници се осъществи чрез директни контакти и разпространение на покани по електронна поща. Обученията, организирани в рамките на проекта, също помогнаха за достигането до специалисти от различни професионални сфери и населени места в региона Емилия-Романя.

Достигането до различните групи участници не беше еднакво успешно. Представителите на институции и специалистите се включиха сравнително лесно, тъй като вече проявяваха интерес към темата за ДЮПГ и тяхното участие. За сметка на това ангажирането на семейства и деца и юноши се оказа по-трудно.

ДЮПГ и членовете на техните семейства, включени в консултациите, бяха предимно хора от съществуващата мрежа на ANS, които вече познаваха проекта. По-малки деца не бяха включени в проучването, тъй като въпросниците бяха преценени като неподходящи за тяхната възраст. Поради това броят на участниците в група Г1 остана ограничен до четирима души.

Поради малкия брой участници резултатите за ДЮПГ в Италия са представени само описателно. Те дават представа за опита и вижданията на малка група младежи, полагащи грижи, но не могат да се разглеждат като представителни за ситуацията в региона.

3. Групи заинтересовани страни, включени в консултациите

Настоящият раздел представя резултатите от консултациите в трите партньорски държави. За всяка група заинтересовани страни са посочени броят на участниците, основните характеристики на извадката и най-важните количествени резултати. Разделът има описателен характер. Анализът и обобщаването на основните теми са представени в раздел 4.

Бележка относно съпоставимостта на данните. Извадките в трите държави се различават съществено по размер, възрастов състав и начин на набиране на участниците, което отразява различията в националния контекст и възможностите за достигане до целевите групи (вж. раздел 2.3). Данните са представени по държави, за да позволят сравнение на основните теми и тенденции, но не представляват представителни извадки и не са обединени в общ масив от данни.
Анализът в настоящия доклад има описателен характер. Представените стойности и проценти показват единствено разпределението на отговорите в съответната извадка и не следва да се разглеждат като представителни за по-широката популация. Графиките, генерирани чрез националните версии на въпросниците, са включени в приложенията на оригиналния език.

Таблица 2: Участници в консултациите по групи заинтересовани страни и държави. Извадките са малки и непредставителни. Информация за използваните подходи за достигане до участниците и ограниченията на консултациите е представена в раздел 2.3.

Група заинтересовани страни	България	Фландрия (Белгия)	Италия
ДЮПГ (Г1): анкета	55 отговора; 52 преминали успешно скрининга; 43 потвърдени като ДЮПГ; анализът е проведен върху n = 43 (на възраст 13–17 години; n = 49 за въпросите, свързани с възрастта).)	111 отговора; 99 преминали скрининга; 58 потвърдени като полагащи грижи; анализът е проведен върху n = 48 (на възраст 14–18 години)	4 отговора; 3 потвърдени като ДЮПГ; анализът е проведен върху n = 3 (на възраст 19–25 години; само качествени данни)
Семейства (Г2): анкета	17 отговора	7 дали съгласие за участие (6 преминали скрининга; 4–5 валидни отговора по отделните въпроси)	7 отговора
Специалисти (Г3): анкета	27 отговора	51 дали съгласие за участие (35–45 валидни отговора по отделните въпроси)	13 отговора
Политически и институционални заинтересовани страни (Г4): интервюта	2 (местно ниво)	1 (регионално ниво)	2 (местно и регионално ниво)

3.1 Деца и юноши, полагащи грижи (ДЮПГ) (Г1)

ДЮПГ са основният фокус на настоящите консултации. Техните гледни точки и личен опит дават възможност да се разбере как те възприемат участието си, какви форми на ангажиране възприемат като смислени и при какви условия биха се включили в процеси на вземане на решения, които засягат живота им.

3.1.1 България

Използван инструмент: онлайн въпросник. Получени отговори: 55; валидни отговори на основния скринингов въпрос: 52. Крайната извадка за анализ включва n = 43 деца и юноши, полагащи грижи, (на възраст 13–17 години; n = 49 за въпросите, свързани с възрастта).

Възрастта на участниците е между 13 и 17 години (n = 49). Много малък брой отговори от участници над 18-годишна възраст (n = 3) са изключени от анализа по възрастови показатели. От 52-те участници с валидни отговори 43 посочват, че редовно помагат или се грижат за член на семейството си, 9 отговарят отрицателно, а 2 избират отговор „не знам“.

3.1.2 Фландрия (Белгия)

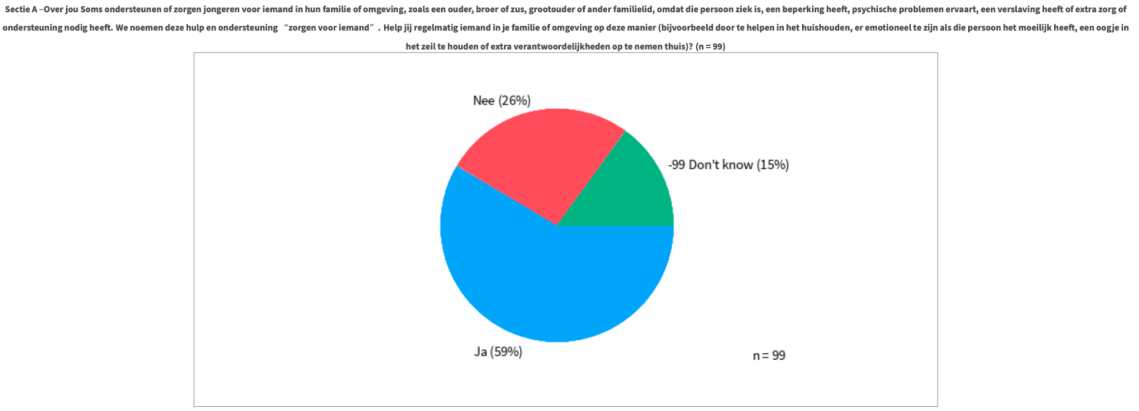
Използван инструмент: онлайн анкета. Валидни отговори на основния скринингов въпрос: 99. Крайна извадка за анализ: n = 48 деца и юноши, полагащи грижи, на възраст 14–18 години.

Анкетата достигна до 111 респонденти, от които 109 дадоха съгласие за участие, а 99 отговориха на скрининговия въпрос относно полагането на грижи. От тези 99 участници 58 (59%) посочват, че редовно помагат или се грижат за член на семейството си; 15 (15%) отговарят „Не съм сигурен/сигурна“, а 26 (26%) отговарят „Не“. Тъй като анкетата беше отворена за всички деца и юноши, независимо дали полагат грижи или не, анализът в Раздел 4 се основава само на отговори на участниците, които потвърждават, че редовно се грижат или помагат на член на семейството си.

От участниците, които потвърждават, че полагат грижи, и са посочили възрастта си (n = 56), 48 попадат в обхвата на сравнителния анализ (до 18 години). Осем младежи, полагащи грижи, на възраст 19–23 години са изключени от аналитичната извадка. Следователно крайната извадка за анализ на група Г1 е n = 48.

В крайната извадка са включени младежи на възраст между 14 и 18 години. В анкетата не са участвали деца на възраст 12–13 години. Повечето участници в анкетата са на 14 години (n = 15) и 15 години (n = 12). Поради това резултатите отразяват предимно опита и възгледите на тази група тийнейджъри.

Повечето участници са научили за анкетата чрез училището си (87%), а останалите – чрез социални медии (13%).

3.1.3 Италия

Използван инструмент: онлайн анкета. Получени отговори: 4. Възраст на участниците: 19, 24 и 25 години.

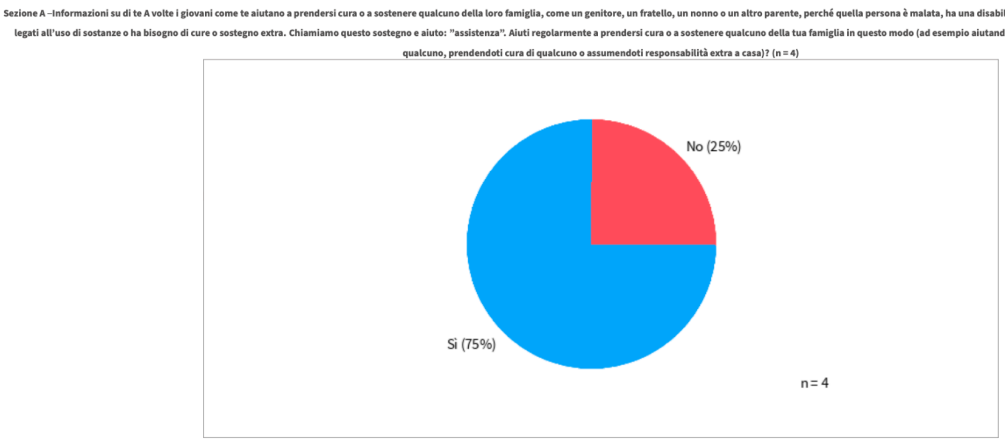
Трима от участниците посочват, че редовно помагат или се грижат за член на семейството си, докато един участник не съобщава да има подобни отговорности.

Поради малкия брой участници и липсата на по-малки деца в извадката, резултатите за група Г1 в Италия следва да се разглеждат като илюстративни качествени данни, а не като представителна информация за ДЮПГ, в региона Емилия-Романя или в Италия като цяло.

Участниците в анкетата като цяло описват опита си с участие в процеси на вземане на решения, като по-скоро положителен, но ограничен по обхват. Половината посочват, че понякога имат възможност да изразяват мнението си по въпроси, които ги засягат, докато останалите посочват, че това се случва „често“. Повечето смятат също, че възрастните само понякога приемат мнението им насериозно и че обратната връзка след участието им не е последователна.

На въпроса къде се чувстват изслушани и мнението им взето под внимание, участниците най-често посочват младежки дейности, средата на своите връстници и семейството, а не във по-формална институционална среда като училището или различни услуги (социални, здравни и т.н.).

Макар да се основават на ограничен брой отговори, тези резултати съответстват на тенденциите, установени и в другите държави. Те показват, че ДЮПГ се чувстват по-комфортно и са по-склонни да участват в неформална среда, особено когато могат да разчитат на подкрепа и разбиране от свои връстници.

3.2 Семейства и близки на ДЮПГ (Г2)

Семейството и по-широкият кръг близки често формират непосредствената среда, в която израстват ДЮПГ, и оказват най-силно влияние върху възможностите им да участват в дейности и процеси извън дома. Поради това техните гледни точки са от съществено значение при разработването на механизми и дейности за участие на ДЮПГ.

3.2.1 България

Използван инструмент: онлайн анкета. Получени отговори: 17.

Броят на валидните отговори по отделните въпроси е по-нисък от общия брой попълнени анкети. Когато в Раздел 4 са посочени брой участници или процентни стойности, те се отнасят само до валидните отговори по съответния въпрос. Предвид ограничения брой участници, непълното попълване на някои въпроси и непредставителния характер на консултацията, резултатите следва да се разглеждат като ориентировъчни.. Те дават полезна представа за вижданията и опита на част от семействата на ДЮПГ, но не могат да се разглеждат като представителни за всички семейства на ДЮПГ в България.

3.2.2 Фландрия (Белгия)

Използван инструмент: онлайн анкета. Размер на извадката: n = 6 участници, потвърдили в скрининговия въпрос, че в семейството им има ДЮПГ; валидните отговори по отделните въпроси варират между n = 4 и n = 5.

Общо 7 души са дали съгласие за участие в анкетата. От тях 6 потвърждават в скрининговия въпрос, че дете или юноша в тяхното семейство редовно се грижи или помага на свой близък. В зависимост от степента на попълване на анкетата, броят на валидните отговори по отделните тематични въпроси варира между четири и пет. Поради много малкия брой участници резултатите за група Г2 във Фландрия са представени единствено в описателна форма. Те следва да се разглеждат като ориентировъчни и като илюстрация на гледните точки на част от семействата на ДЮПГ, а не като представителна картина на семействата на ДЮПГ във Фландрия.

3.2.3 Италия

Използван инструмент: онлайн анкета. Получени отговори: 7.

Анкетата сред семейства и близки на ДЮПГ в Италия събра общо седем отговора. Поради ограничения брой участници резултатите за група Г2 са представени единствено в описателна

форма. Те следва да се разглеждат като ориентировъчни и като илюстрация на гледните точки на част от семействата на ДЮПГ, а не като представителна картина на семействата на ДЮПГ в Италия.

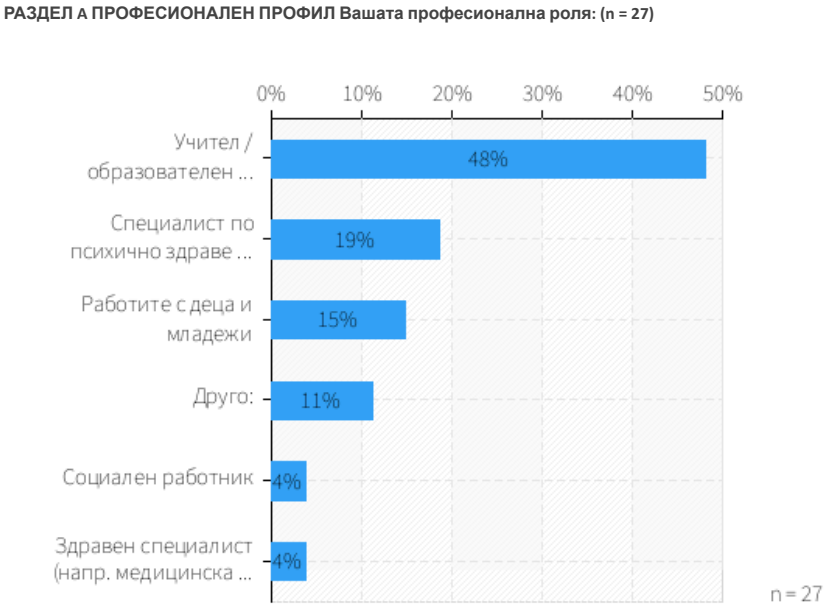
3.3 Специалисти (Г3)

3.3.1 България

Използван инструмент: онлайн анкета. Получени отговори: 27.

Участниците представляват различни професионални сфери, включително образование, социални услуги, здравеопазване, психично здраве и услуги за подкрепа на деца и юноши. Сред тях са учители и други образователни специалисти (n = 13), специалисти в областта на психичното здраве – психолози, психотерапевти и консултанти (n = 5), специалисти, работещи с деца и юноши (n = 4), социални работници (n = 1), здравни специалисти (n = 1), както и участници, посочили друга професионална роля (n = 3), включително логопед и родител. Най-голям дял от участниците са представителите на образователната сфера.

Резултатите показват, че познаването на понятието „деца и юноши, полагащи грижи“ все още е ограничено. Данните също така сочат, че механизми за участие на ДЮПГ все още не са системно интегрирани в практиката на институциите и организациите в България.

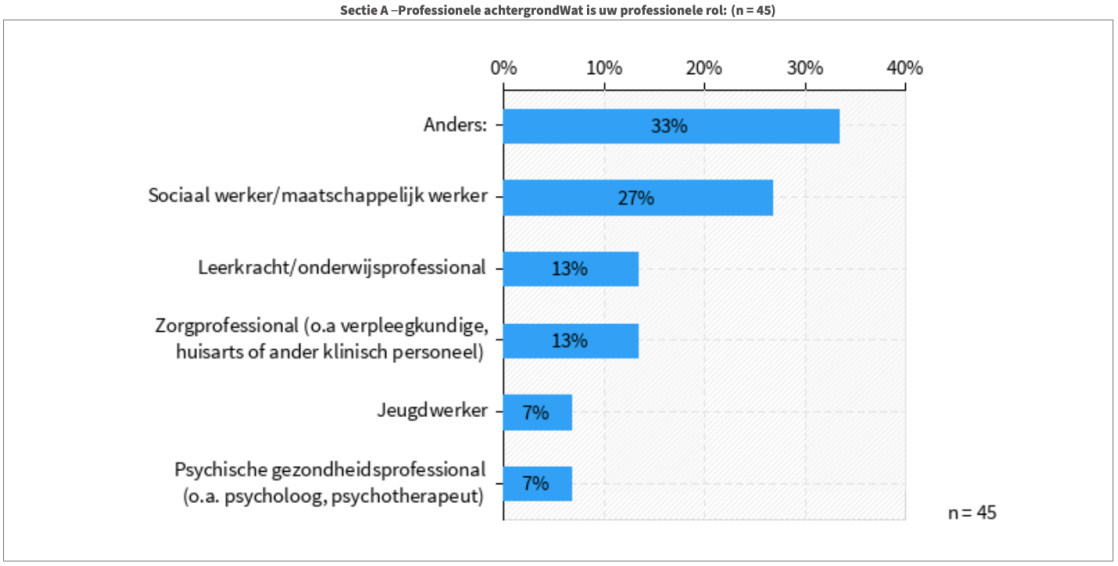
3.3.2 Фландрия (Белгия)

Използван инструмент: онлайн анкета. Размер на извадката: n = 51 участници, дали съгласие за участие. В зависимост от степента на попълване на анкетата броят на валидните отговори по отделните въпроси варира между n = 35 и n = 45.

Участниците представляват широк кръг професионални области, включително социална работа и социални услуги, образование и подкрепа за ученици, здравеопазване и първична медицинска помощ, младежка работа и подкрепа за семейства, психично здраве, правосъдие, както и дейности, свързани с координация и разработване на политики. Данните се основават на 45 валидни отговора относно професионалната роля на участниците.

Сред анкетираните са социални работници (n = 12), учители и други образователни специалисти (n = 6), младежки работници (n = 3), специалисти в областта на психичното здраве (n = 3) и здравни специалисти (n = 6). Значителен дял попада в категорията „други“ (n = 15), която включва основно служители на CLB (центрове за ученическо консултиране и подкрепа), координатори на зони за първична грижа (Eerstelijnszones), съдебен помощник, координатори на

CAW (центрове за общо социално подпомагане) и служители с координационни и стратегически функции.

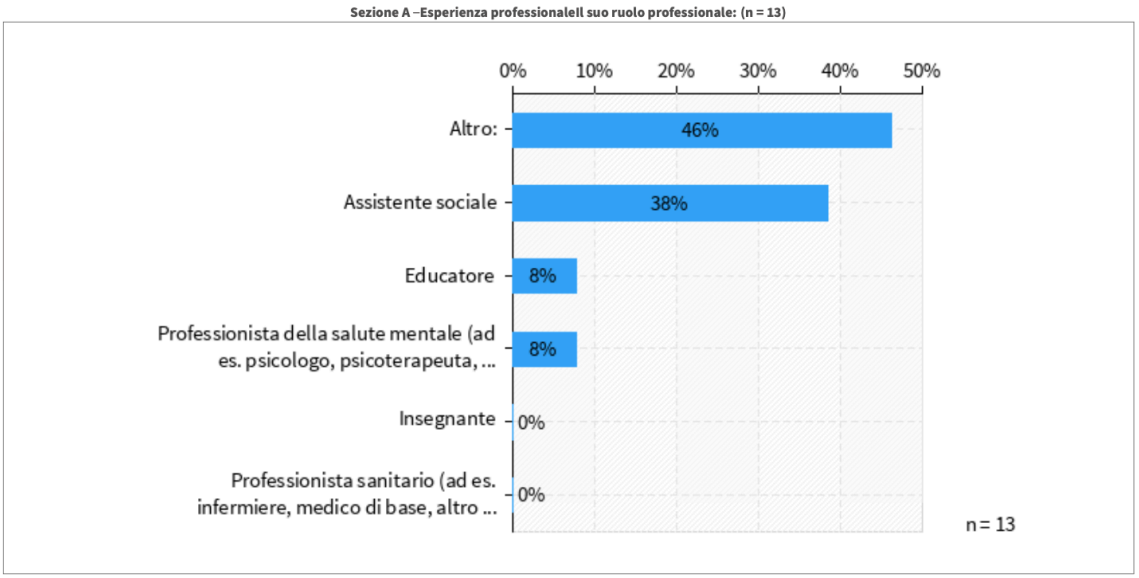
3.3.3 Италия

Използван инструмент: онлайн анкета. Получени отговори: 13.

Участниците представляват различни професионални сфери, включително социални услуги, образование, психично здраве, както и публична администрация и дейности, свързани с разработването и прилагането на политики.

Сред участниците са социални работници (n = 5), ръководители и координатори на организации и услуги, координатори и представители на публичната администрация (n = 6), педагогически специалисти (n = 1) и специалисти в областта на психичното здраве, включително психолози (n = 1).

По този начин извадката обединява гледните точки както на специалисти, които работят пряко с деца и семейства, така и на професионалисти, ангажирани с координирането на услуги и разработването на политики.

3.4 Представители на институции и лица, участващи във формирането на политики

Представителите на институции и лицата, участващи във формирането на политики, са ключови участници, чиито правомощия и решения оказват влияние – или биха могли да окажат влияние – върху разпознаването на ДЮПГ и включването им в процесите на вземане на решения.

Чрез полуструктурирани интервюта, проведени по общия протокол за интервюиране (Приложение Г), бяха проучени съществуващите механизми за участие на деца и юноши на местно и регионално ниво, институционалните отговорности и ограничения, както и конкретните възможности за включване на ДЮПГ в действащите политики и управленски практики. Интервютата разгледаха също доколко ДЮПГ са разпознати в рамките на съществуващите структури за участие и какви условия са необходими, за да бъде тяхното участие безопасно, пълноценно и устойчиво във времето. Тази група допълва гледните точки и опита, събрани чрез анкетите, като предоставя информация за институционалната рамка, съществуващите механизми за участие и възможностите за тяхното развитие. Мненията на тези участници са особено важни за разработването на реалистични и съобразени с политическата и институционалната среда механизми за участие в рамките на Работен пакет 3.

3.4.1 България

Използван инструмент: полуструктурирани интервюта. Брой интервюта: 2. Ниво: местно. Начин на провеждане: онлайн

Проведени бяха две интервюта с представители на местната власт в община Карнобат – едно с кмета на общината и едно с общински съветник. Интервютата бяха проведени по общия протокол, разработен в рамките на проекта за представители на институции и лица, участващи във формирането на политики. Община Карнобат беше избрана поради установеното сътрудничество с българския партньор по проекта по предишни инициативи в социалната сфера, както и поради готовността на общината да се включи в консултацията в рамките на проекта.

Участниците бяха подбрани заради пряката им роля в процесите на вземане на решения на местно ниво и възможността да предоставят информация за начините, по които участието на децата и подкрепата за уязвими групи са застъпени в дейността на общината. Техните гледни точки са особено ценни за разбирането на възможностите и предизвикателствата, свързани с

разпознаването на ДЮПГ и насърчаването на тяхното участие в рамките на местните политики и услуги.

3.4.2 Фландрия (Белгия)

Използван инструмент: полуструктурирано интервю. Брой интервюта: 1. Ниво: регионално. Начин на провеждане: онлайн.

Проведено беше едно интервю с Комисаря по правата на детето на Фландрия – независима институция към Фламандския парламент, която има мандат да следи за спазването на правата на децата и да предоставя експертни становища по въпроси, свързани с всички области на публичните политики. Поради ограничения срок за провеждане на консултациите не беше възможно да бъдат организирани допълнителни интервюта. Покани за участие бяха изпратени и до други заинтересовани страни, сред които общински съветници, представители на местната администрация и експерти, работещи в областта на младежките политики, социалното благосъстояние и участието на деца и юноши, както и до фламандската организация на учениците в средното образование (Scholierenkoepel). Някои от поканените заявиха интерес към инициативата, но не успяха да се включат в рамките на периода за консултации. Поради това по-широките институционални аспекти на темата ще бъдат разгледани по-задълбочено в рамките на дейности Т3.2 и Т3.3, отколкото в настоящия доклад.

Комисарят по правата на детето на Фландрия беше избран за интервю поради ролята на институцията като независим орган, който наблюдава спазването на правата на децата и консултира Фламандския парламент по въпроси, свързани с тях. Тази позиция дава възможност за по-широк поглед върху начините, по които участието на ДЮПГ може да бъде насърчено и интегрирано в съществуващите механизми за участие на деца и юноши.

3.4.3 Италия

Използван инструмент: полуструктурирани интервюта. Брой интервюта: 2. Ниво: местно и регионално. Начин на провеждане: онлайн.

Проведени бяха две интервюта – едно на местно ниво с Местния здравен орган на провинция Модена и едно на регионално ниво с Офиса на регионалния омбудсман за деца и юноши на Емилия-Романя. Тези участници бяха избрани поради важната им роля в разработването, прилагането и наблюдението на политики и услуги, които засягат децата, младежите и техните семейства. И двете организации познават проекта и проявяват особен интерес към темите, свързани с ДЮПГ и участието на деца и юноши. Включването на представители както от местно, така и от регионално ниво даде възможност да бъдат събрани гледни точки от различни нива на управление и предоставяне на услуги.

4. Основни изводи и резултати

Настоящият раздел обобщава основните изводи от проведените консултации със заинтересованите страни. Анализът е организиран около общите тематични области, заложени в използваните инструменти за събиране на данни (вж. раздел 2.1). Темите са пряко свързани с основния фокус на проекта – условията, необходими за пълноценното участие на ДЮПГ, и вземат предвид пропуските в съществуващите механизми за участие на деца и юноши, установени в рамките на Работен пакет 2. Анализът е структуриран около три основни теми, които присъстват във анкетите на всички групи участници: (1) пречки пред участието, (2) фактори, форми и подкрепа, които биха го улеснили, и (3) условията и средата, в които то се осъществява. На аналитично ниво тези три аспекта обединяват по-конкретни теми, включени в отделните инструменти за консултация, описани в раздел 2.1. Те са определени предварително въз основа на целите на проекта и констатациите от Работен пакет 2, а не са изведени от събраните отговори. В рамките на тази структура анализът е адаптиран към особеностите на всяка група участници. При ДЮПГ (Г1) са включени допълнителни теми, свързани с преживяването им да бъдат изслушани и взети насериозно, както и с предпоставките за безопасност, доверие и закрила, които самите те определят като ключови за своето участие. При семействата и близките (Г2) е отделено внимание и на техните виждания и тревоги, свързани с участието на ДЮПГ. При специалистите (Г3) е включена и тема, свързана с

разпознаването на ДЮПГ и познаването на проблематиката в професионалната практика. Съдържанието на отделните теми се основава на отговорите на отворените въпроси в анкетите. Раздел 4.4, посветен на представители на институции и лица, участващи във формирането на политики, е структуриран по различен начин поради ограничения брой проведени интервюта.

За всяка група участници резултатите са представени по държави. Целта е да бъдат откроени повтарящите се тенденции, общите теми и сходствата между отделните национални консултации. Когато са налични точни данни за броя участници, дали определен отговор, те са посочени в текста. При по-малки извадки резултатите са представени описателно. Сравнителният анализ между държавите е представен в раздел 5.2. Участниците са имали възможност да пропускат отделни въпроси, поради което броят на валидните отговори варира между различните въпроси. Когато са посочени брой участници или процентни стойности, е указан броят на валидните отговори за съответния въпрос, а процентите се отнасят именно към този брой, а не към общия брой получени отговори.

4.1 Основни изводи от консултациите с ДЮПГ (Г1)

Резултатите са организирани около Теми А–Г. Данните от Фландрия се основават на отговорите на 48 ДЮПГ на възраст 14–18 години. Българската извадка включва 52 валидни отговора, от които 49 са от участници на възраст 13–17 години, а 3 – от млади хора над 18 години. Италианските резултати се основават на по-малка група от четирима младежи, полагащи грижи, и поради ограничения брой участници са представени единствено в описателна форма.

4.1.1 България

Представените по-долу резултати се основават на отговорите на 43 участници, които посочват, че редовно помагат или се грижат за член на семейството си. Сред участниците, посочили възрастта си, преобладават младежите на възраст 13–17 години (n = 39), като в консултацията са участвали и трима участници съответно на 20, 29 и 30 години. Броят на валидните отговори варира в зависимост от отделните въпроси и степента на тяхното попълване. Участниците са достигнати чрез онлайн разпространение на анкетата. Поради начина на набиране на участниците и характеристиките на извадката резултатите следва да се разглеждат като ориентировъчни и не могат да се приемат за представителни за всички ДЮПГ в България.

Тема А: Опитът на ДЮПГ да бъдат изслушани и какво означава за тях мнението им да бъде чуто. Резултатите показват, че ДЮПГ най-често се чувстват изслушани в близката си обкръжение, особено от приятели и членове на семейството. За сметка на това училището, публичните институции и различните услуги се посочват значително по-рядко като места, където мнението им се чува и взема под внимание. Опитът на участниците е разнообразен. Някои споделят, че възрастните често се вслушват в тяхното мнение, докато други смятат, че то се приема насериозно само понякога или че не води до реална промяна.

Отговорите на отворените въпроси показват, че да бъдат чути, за участниците означава преди всичко да бъдат уважавани, разбирани и приемани насериозно. Те подчертават значението на това възрастните действително да ги изслушват, да се замислят върху казаното от тях и да реагират по смислен начин. Както споделя един от участниците:

> *“Да бъдеш чут означава хората да приемат мнението ти насериозно и да го уважават.”* (юноша, полагащ грижи, България)

Тема Б: Пречки пред участието. Резултатите показват, че ДЮПГ срещат различни пречки пред участието си в дейности и процеси, свързани с вземането на решения. Сред най-често посочваните затруднения са липсата на време, умората, емоционалното натоварване и трудностите при съчетаването на участието с ежедневните им ангажименти и отговорности. Част от участниците споделят също, че не са сигурни дали възрастните действително биха се вслушали в мнението им и дали участието им би довело до реални резултати или промяна.

Отговорите показват още, че самите грижи, които те полагат, могат да ограничават възможностите им за участие. Това се отнася особено за дейности, които изискват повече време, пътуване или по-дългосрочен ангажимент.

Тема В: Предпочитани форми на участие и ангажиране. Резултатите показват, че ДЮПГ предпочитат гъвкави форми на участие, които не изискват значителни допълнителни усилия или ангажираност. Особено привлекателни за тях изглеждат онлайн формите на участие, по-кратките дейности и инициативите, организирани в училищна среда. Част от участниците посочват също, че биха предпочели да участват заедно с други млади хора в сходна ситуация. Това подчертава значението на подкрепяща среда, в която те се чувстват разбрани, приети и не се страхуват от осъждане.

Много от анкетираните заявяват интерес към бъдещи възможности за участие. В същото време значителна част избират отговора „може би“, вместо категорично „да“. Това показва известна предпазливост или несигурност по отношение на бъдещото им включване в подобни дейности.

Тема Г: Безопасност, доверие и подкрепа. Резултатите показват, че безопасността, доверието и емоционалната подкрепа са сред най-важните предпоставки за пълноценното участие на ДЮПГ. Анкетираните подчертават значението на поверителността, уважителното отношение и усещането за сигурност при включване в различни дейности и инициативи. Най-често посочваната потребност е възможността да разчитат на човек, на когото имат доверие и с когото могат да разговарят и да получат емоционална подкрепа. Отговорите показват също, че ДЮПГ ценят възрастни, които разбират тяхната ситуация и се съобразяват с отговорностите и предизвикателствата, пред които са изправени в ежедневието си.

4.1.2 Фландрия (Белгия)

Представените по-долу резултати се основават на отговорите на 48 ДЮПГ на възраст 14–18 години. Броят на валидните отговори варира между 30 и 47 в зависимост от отделните въпроси и степента на тяхното попълване. В извадката преобладават участници на възраст 14–15 години. Повечето участници са достигнати чрез училищата. Поради начина на набиране на участниците и характеристиките на извадката резултатите следва да се разглеждат като ориентировъчни и не могат да се приемат за представителни за всички ДЮПГ във Фландрия.

Тема А: Как ДЮПГ гледат на това да бъдат изслушани и какво означава за тях мнението им да бъде взето предвид. Резултатите показват, че мнозинството от анкетираните имат възможност да изразяват мнението си по въпроси, които ги засягат. Значително по-малък обаче е делът на онези, които смятат, че мнението им последователно се приема насериозно. Най-слабо изразен елемент е обратната връзка след участието. Само малка част от анкетираните посочват, че често виждат реални резултати или промени след споделяне на мнението си. Около половината получават поне някаква форма на обратна връзка, например отчитане на чувствата или мнението им. Около една трета не са сигурни дали тяхното участие има някакво отражение, а малък брой участници споделят, че изобщо не получават обратна връзка.Отговорите на отворените въпроси показват, че да бъдат чути за ДЮПГ означава не просто да бъдат попитани за мнението им, а възрастните действително да ги изслушат и да предприемат действия въз основа на това, което са споделили. Както отбелязва един от участниците:.

> *“Хората да те изслушат внимателно, а не с половин ухо, и да предприемат действия, когато споделя проблем.“ (юноша, полагащ грижи, Фландрия)*

Отговорите на отворените въпроси показват ясно разграничение между това човек да бъде изслушан и това действително да бъде чут. Според участниците второто означава мнението им да бъде запомнено, прието насериозно и да води до видими действия или промяна. Някои от анкетираните подчертават също, че да бъдат чути означава да могат да изразяват мнението си, без да бъдат съдени или критикувани, дори когато не успяват да го формулират по най-добрия начин. Един от участниците прави ясно разграничение между съчувствие и съжаление, като отбелязва, че да бъдеш чут означава да срещнеш разбиране и съпричастност, без това да поражда усещане, че те съжаляват. Това показва колко е важно ДЮПГ да бъдат възприемани като активни участници със собствено мнение и опит, а не единствено като хора, нуждаещи се от подкрепа. На въпроса къде се чувстват изслушани, анкетираните най-често посочват

приятелите и семейството. Около половината споменават различни извънкласни дейности и групи по интереси, а приблизително четирима от всеки десет посочват училището или услуги за подкрепа и грижа. Всички участници успяват да посочат поне една обстановка, в която се чувстват изслушани и мнението им е взето под внимание.

Тема Б: Пречки пред участието. На въпроса какво затруднява участието им, анкетираните най-често посочват умората, натрупаното напрежение и липсата на време. Всеки от тези фактори е споменат от приблизително половината участници. Около една трета посочват като пречка страха, че ще бъдат съдени или няма да бъдат взети насериозно, както и притеснение да изразяват мнението си пред други хора. По-рядко се споменават трудности, свързани с организация на времето, както и нежелание да се споделя информация за семейната ситуация. В отделен въпрос участниците са попитани дали самото полагане на грижи затруднява участието им. Повечето отговарят отрицателно, част посочват, че това се случва понякога, а само малък брой смятат, че грижите често ограничават възможностите им за участие. Тези резултати следва да се разглеждат внимателно. Самият факт, че участниците са попълнили анкета, свързана с участието, показва известна степен на ангажираност и включване. Поради това по-големият дял отговори, че полагането на грижи не представлява пречка, вероятно отразява характеристиките на достигнатата група, а не непременно ситуацията на всички ДЮПГ. Отговорите на отворените въпроси допълват тази картина. Някои участници споделят, че се чувстват подигравани, когато не се справят с очакванията на околните, други се чувстват пренебрегнати, когато не са истински изслушани, а трети посочват собствената си несигурност като пречка за активно участие. Тези резултати показват, че успешното включване на ДЮПГ изисква гъвкави възможности за участие, среда, в която те се чувстват сигурни да изразяват мнението си, и уважение към личното пространство и чувствителността на темите, свързани със семейната им ситуация..

Тема В: Предпочитани форми на участие и ангажиране. На въпроса как предпочитат да споделят мнението си, участниците очертават ясни предпочитания. Най-често те посочват възможността за анонимно участие, следвана от онлайн форми на включване. По-рядко се предпочитат творчески и артистични подходи за изразяване на мнение. Що се отнася до средата за участие, най-предпочитани са формите, основани на общуване с връстници. Много от анкетираните биха се чувствали най-комфортно в групи с други млади хора в сходна ситуация, в малки групи на ДЮПГ или в дейности, в които вече участват през свободното си време. По-рядко се избират инициативи, организирани в училищна среда, кратки срещи или консултативни групи, чиято роля е да предоставят мнение и препоръки на възрастните, вземащи решения.

На въпроса какво би направило участието смислено и полезно за тях, анкетираните най-често посочват необходимостта да се чувстват уважавани и приемани насериозно, увереността, че мнението им има значение, и възможността да виждат реални резултати от своето участие. Получаването на обратна връзка за това какво се е случило с направените предложения се споменава по-рядко като водещ мотив за включване.

Тема Г: Безопасност, доверие и подкрепа. На въпроса каква подкрепа би улеснила участието им, анкетираните най-често посочват необходимостта от поверителност и защита на личната информация, възможността да разчитат на емоционална подкрепа от човек, на когото имат доверие, гъвкаво организиране на дейностите и присъствието на възрастни, които разбират тяхната ситуация. Участниците са попитани и колко често биха могли реалистично да се включват в подобни инициативи. Около половината посочват, че биха участвали от време на време, когато това се вписва в ежедневието им. Около една четвърт смятат, че възможността за участие зависи от конкретните обстоятелства в живота им към дадения момент. Подобен дял биха предпочели еднократно участие в конкретна дейност, а само един участник заявява готовност за редовно включване. Резултатите показват, че само малка част от анкетираните биха могли да поемат по-дългосрочен и постоянен ангажимент. Това предполага, че инициативите, които изискват редовно участие във времето, невинаги съответстват на реалните възможности на ДЮПГ, които често трябва да съобразяват времето и енергията си с множество други отговорности и ангажименти..

4.1.3 Италия

Отговорите на четиримата младежи, полагащи грижи, участвали в консултацията в Италия, показват, че най-често се чувстват изслушани в младежки групи и в средата на своите приятели. Трима от четиримата участници посочват също, че мнението им се чува и приема насериозно в семейството. Само един участник определя училището като място, където се чувства изслушан и където мнението му е ценено. Отговорите на отворените въпроси показват, че за участниците да бъдат чути означава да се намират в среда, в която са уважавани и получават отклик на това, което споделят. Както отбелязва един от младежите:

> *"За мен да бъда чут означава да бъда в среда, изпълнена с хора, които ме уважават и откликват на това, което казвам. Често хората, които споделят важни за тях преживявания, се чувстват неудобно, когато срещат мълчание от страна на околните."*

Сред основните пречки пред участието участниците посочват липсата на време, умората, желанието да запазят семейната си ситуация в личното пространство поради опасения от осъждане от страна на околните, както и необходимостта от повече информация и подкрепа.

> *"Често е трудно да съчетавам собствените си потребности – учене, работа и взаимоотношения – с потребностите на семейството ми. Всичко останало се превръща в допълнително натоварване, за което е трудно да намеря време. Освен това смятам, че за да се стигне до истинско споделяне, е необходимо да се създаде атмосфера, в която хората се чувстват изслушани и разбрани."*

Резултатите показват, че участниците предпочитат да споделят мнението си заедно с други млади хора в сходна ситуация. Най-предпочитани са малките групи на ДЮПГ и младежките групи, в които останалите участници разбират какво означава да се грижиш за близък човек. Само малка част от участниците посочват като предпочитани форми анонимното участие, кратките срещи и дейности, консултативните групи или творческите начини за изразяване на мнение. По отношение на честотата на участие двама от участниците предпочитат да се включват от време на време, докато останалите биха предпочели по-редовни или по-гъвкави форми на участие, които могат да се адаптират към конкретната ситуация и житейски обстоятелства. Всички участници посочват емоционалната подкрепа и наличието на човек, на когото имат доверие и с когото могат да разговарят, като необходима предпоставка за своето участие. Двама от тях допълват, че за тях са особено важни и възрастни, които разбират тяхната ситуация и се съобразяват с отговорностите и предизвикателствата, пред които са изправени в ежедневието си. Подчертава се също значението на поверителността и защитата на личното пространство..

4.2 Основни изводи от консултациите със семейства и близки на ДЮПГ (Г2)

Резултатите са организирани в общ раздел и Теми А–В. И в трите държави извадките сред семействата и близките на ДЮПГ са малки (Фландрия: n = 6; България: 17 получени отговора, с по-малък брой валидни отговори по отделните въпроси; Италия: n = 7). Поради това резултатите са представени в описателна форма и следва да се разглеждат като ориентировъчни, а не като представителни за семействата и близките на ДЮПГ в съответните държави.

4.2.1 България

Резултатите от консултациите със семейства и близки следва да се разглеждат с известна предпазливост поради ограничения брой валидни отговори по някои от въпросите. Въпреки това те предоставят полезна информация за нагласите на семействата към участието на ДЮПГ и за условията, които според тях са необходими, за да бъде това участие безопасно и подходящо. Като цяло семействата показват добра осведоменост относно правото на децата и

юношите да бъдат изслушвани и изразяват положително отношение към участието им в консултации и различни инициативи. Отговорите показват, че участието се възприема положително, когато е смислено, основано на уважение и съобразено с реалностите на семейния живот.

Тема А: Основни опасения, свързани с участието. Най-често посочваните опасения са свързани с емоционалното натоварване, риска младите хора да бъдат допълнително обременени с нови ангажименти, както и възможността да бъдат изложени на неодобрение, стигматизация или нежелано внимание. Отговорите отразяват стремежа на семействата да предпазят децата и юношите и показват загриженост участието да не създава допълнителен натиск върху деца и юноши, които вече поемат грижи и отговорности в ежедневието си.

Тема Б: Условия за приемливо участие. Според семействата участието е по-приемливо, когато дейностите са кратки, гъвкави и изцяло доброволни. Особено силно е подчертано правото на младите хора сами да решават дали, кога и по какъв начин да участват. Като важни условия се посочват също ясната информация за целите на участието, гаранциите за поверителност и предоставянето на обратна връзка за постигнатите резултати.

Тема В: Необходима подкрепа. Отговорите показват необходимостта от подкрепяща и реалистична среда за участие, съобразена с обстоятелствата в семейството. Сред най-важните елементи са гъвкавата организация на дейностите, емоционалната сигурност и ясната комуникация с участниците и техните семейства.

4.2.2 Фландрия (Белгия)

Предвид малкия брой участници – шестима членове на семейства, потвърдили на скрининговия въпрос, че в семейството им има ДЮПГ, както и между четири и пет валидни отговора по отделните въпроси – резултатите следва да се разглеждат като ориентировъчни. Поради ограничения размер на извадката те са представени в описателна форма. Като цяло участниците признават правото на децата и юношите да бъдат изслушвани и подкрепят участието на ДЮПГ в различни дейности и инициативи. В същото време отношението към участия, свързани конкретно с темата за полагане на грижи, е по-колебливо в сравнение с нагласите към участието на млади хора по принцип.

Тема А: Основни опасения, свързани с участието. На въпроса какви са основните им притеснения, всички участници посочват емоционалното натоварване като най-сериозен риск. Един от тях изразява опасения, свързани със запазването на личното пространство и поверителността. Двама участници допълват отговорите си с лични разсъждения. Единият описва дъщеря си, която от ранна възраст полага грижи и не познава друга реалност, поради което се пита доколко тя би могла да прецени собствените си преживявания в сравнение с живота на свои връстници. Други изразява тревога, че участието в подобни инициативи може да породи въпроси у детето, които да останат без отговор. Тези отговори показват, че за семействата е важно не само как се организира участието, но и каква подкрепа е налична след него. Те поставят въпроса дали съществуват подходящи механизми за подкрепа, ако участието предизвика нови въпроси, размисли или емоционални реакции.

Тема Б: Условия за приемливо участие. На въпроса при какви условия участието би било приемливо, всички участници посочват като най-важно младият човек сам да може да решава дали, кога и по какъв начин да се включи. Част от анкетираните подчертават и значението на ясните договорености относно поверителност и благополучието на участниците. По-рядко се споменават кратките и гъвкави дейности, възможността за подкрепа от доверен възрастен и предоставянето на ясна информация за целите на участието и очакваните резултати. Интересно е, че никой от участниците не посочва редовната обратна връзка за това какво се случва с мнението на младите хора като сред най-важните условия за участие.

Тема В: Необходима подкрепа. Отговорите на отворените въпроси подчертават значението на безопасната и подкрепяща среда. Семействата посочват необходимостта информацията и дейностите да бъдат съобразени с възрастта на участниците и представени по достъпен и ангажиращ начин. Подчертава се също необходимостта от ясно определено лице или място, към което младите хора могат да се обръщат с въпроси и от което могат да получат подкрепа. Анкетираните обръщат внимание и на някои специфични практически въпроси. Сред тях са

начинът, по който се организира даването на съгласие за участие в семейства, в които родителите живеят разделени, както и необходимостта от по-добро разбиране и подкрепа от страна на училищата и различните услуги към деца и юноши, които полагат грижи. Както споделя един от участниците:

> *"Безопасна среда, място, в което те могат да зададат въпросите си и да получат подкрепа" (член на семейство на ДЮПГ, Фландрия)*

4.2.3 Италия

Тема А: Основни опасения, свързани с участието. В Италия семействата най-често изразяват притеснения, свързани със защитата на личното пространство и поверителността, времето, необходимо за участие, както и възможното емоционално натоварване за младите хора.

Тема Б: Условия за приемливо участие. Сред условията, които правят участието приемливо и полезно, повече от половината участници посочват кратките и гъвкави дейности, свободата на младия човек сам да решава дали да участва, включването на доверени възрастни и редовното предоставяне на обратна връзка за случващото се в рамките на дейностите. Част от анкетираните подчертават също значението на ясната информация за целите на участието, както и на гаранциите за защита на личното пространство, поверителността и благополучието на участниците.

Тема В: Необходима подкрепа. Сред посочените потребности от подкрепа семействата открояват необходимостта от приемане, гъвкавост, отношение без осъждане и предоставяне на положителна обратна връзка. Според тях е важно младите хора ясно да разбират, че участието не е задължение, а възможност да се подготвят за бъдещи предизвикателства, да споделят опит и да не се чувстват сами. Участниците подчертават също значението на обратната връзка към семействата относно участието и ангажираността на младия човек. Както споделя един от участниците:

> *"Мисля, че е важно и необходимо младите хора да имат време да осмислят и преживеят това, което са споделили и преживели в тези групи. Понякога обаче просто няма време и всичко се случва набързо." (член на семейство на ДЮПГ, Италия).*

4.3 Основни изводи от консултациите със специалисти (ГЗ)

Резултатите са организирани около Теми А–В. Данните от Фландрия се основават на отговорите на 51 специалисти (с между 35 и 45 валидни отговора по отделните въпроси), данните от България – на 27 специалисти, а тези от Италия – на 13 специалисти.

4.3.1 България

Тема А: Разпознаване на ДЮПГ и предизвикателства при тяхното идентифициране. Резултатите показват, че познаването на темата за ДЮПГ сред специалистите в България все още е ограничено. Повечето от анкетираните определят познанията си като по-скоро частични, а никой не посочва, че е много добре запознат с темата. Специалистите подчертават, че разпознаването на ДЮПГ е трудно, тъй като тези деца и юноши често остават незабелязани в училищата и услугите, не се определят сами като полагащи грижи и рядко биват идентифицирани чрез съществуващите институционални механизми. Отговорите на отворените въпроси показват също, че понятието ДЮПГ все още не е утвърдено в практиката на институциите и услугите в България. Някои от анкетираните посочват липсата на конкретни инструменти за идентифициране, ясни механизми за насочване към подкрепа и координиран подход между различните сектори. Както отбелязва един от участниците:

> *"Децата и юношите, полагащи грижи, често остават незабелязани, докато трудностите, с които се сблъскват, не станат видими." (специалист, България)*

Тема Б: Институционални пречки. Специалистите посочват редица институционални фактори, които ограничават възможностите за участие на ДЮПГ. Сред най-често

споменаваните са недостатъчната информираност и подготовка на специалистите, трудностите при разпознаването на ДЮПГ, липсата на достатъчна гъвкавост в работата на институциите, резервите от страна на родителите, както и ограниченията, свързани с времето и натоварването на самите деца и юноши. Много от анкетираните отбелязват, че съществуващите механизми за участие са ограничени или не са съобразени с потребностите и житейските обстоятелства на ДЮПГ. Отговорите показват също наличието на по-широки структурни предизвикателства, включително недостатъчна координация между институциите и конкуриращи се приоритети в работата на училищата и различните услуги. Някои специалисти изразяват опасение, че при липса на подходящ подход дейностите за участие могат неволно да създадат допълнително натоварване за децата и юношите, които и без това живеят в сложна семейна ситуация..

Тема В: Потребности от обучение и организационна подкрепа. Резултатите показват ясно изразена необходимост от практически обучения и по-силна организационна подкрепа. Специалистите подчертават нуждата от по-ясни насоки за разпознаване на ДЮПГ, работа със семействата, гарантиране на безопасността на участниците и адаптиране на дейностите към конкретните обстоятелства в живота на децата и юношите. Сред най-често посочваните условия за пълноценно участие са по-гъвкави подходи в училищна среда, наличието на емоционална подкрепа, по-добро сътрудничество между различните сектори и създаването на безопасна и подкрепяща среда за участие.

4.3.2 Фландрия (Белгия)

Тема А: Разпознаване на ДЮПГ и предизвикателства при тяхното идентифициране. Сред специалистите във Фландрия познаването на понятието jonge mantelzorger (ДЮПГ) е високо. От 40-те специалисти, отговорили на този въпрос, около половината посочват, че са много добре запознати с термина, а почти всички останали – че са донякъде запознати с него. Само един участник заявява, че не е запознат с понятието. Този резултат вероятно се обяснява с начина на набиране на участниците, тъй като консултацията е достигнала основно до специалисти и организации, които вече работят по темата или са свързани с подкрепата на ДЮПГ. Поради това данните не могат да се приемат като показател за нивото на осведоменост сред всички специалисти във Фландрия. Високата степен на познаване на понятието обаче не означава, че ДЮПГ се разпознават системно в практиката. Само около една четвърт от анкетираните са сигурни, че в момента работят с ДЮПГ. Подобен дял посочва, че идентифицира такива деца и юноши въз основа на собствената си професионална преценка, а не чрез официални механизми или процедури. Повече от една трета заявяват, че не работят с тази група. Отговорите на отворените въпроси показват, че много ДЮПГ не се разпознават сами като такива и приемат полагането на грижи като естествена част от ежедневието си. Специалистите отбелязват също, че подобни ситуации често стават видими случайно и че някои деца и юноши се колебаят да споделят за отговорностите си поради притеснения, че родителите им ще разберат. Както споделя един от участниците:.

> *“Децата и юношите често приемат за нещо нормално това, че се грижат за близък човек, защото не познават друга реалност. В училище обикновено никой не знае за това. Понякога темата изниква случайно по време на разговор при медицински преглед. А те не искат родителите им да разберат, че са споделили това с нас.“ (специалист, Фландрия)*

Тема Б: Институционални пречки. Най-често посочваната пречка пред участието на ДЮПГ е трудността те изобщо да бъдат разпознати и идентифицирани. Този проблем е споменат от значително повече специалисти в сравнение с всички останали предизвикателства. След него се нареждат ограниченията, свързани с времето и енергията на самите млади хора, недостатъчният организационен капацитет и липсата на подходящо обучение за специалистите. По-рядко се споменават резерви от страна на родителите, липсата на устойчиви механизми за проследяване и последващи действия, недостатъчната гъвкавост на институциите, опасенията от емоционално натоварване и въпросите, свързани със закрилата и безопасността на участниците. Отговорите на отворените въпроси разкриват и някои по-широки предизвикателства. Част от специалистите изразяват опасения, че участието може да създаде нереалистични

очаквания у младите хора, без впоследствие да доведе до реална промяна. Други посочват, че вниманието често е насочено към емоционалното благополучие на ДЮПГ, докато практическите последици от полагането на грижи остават на заден план. Като особено трудни за разпознаване са посочени и семействата, засегнати от зависимости, където ролята на ДЮПГ често остава скрита. Резултатите показват също, че приблизително половината от представените организации не включват ДЮПГ в никакви механизми за участие. Повечето от останалите го правят само от време на време, а едва малка част посочват, че работят с ДЮПГ по този начин редовно.

Тема B: Потребности от обучение и организационна подкрепа. Само малка част от специалистите смятат, че разполагат с всички необходими знания и умения, за да подкрепят участието на ДЮПГ. Около половината се чувстват подготвени само до известна степен, а малък брой посочват, че изобщо не се чувстват подготвени за тази роля.

Най-често посочваната потребност е наличието на практически насоки и инструменти за работа. Следват необходимостта от допълнително време и ресурси, обучения за разпознаване и подкрепа на ДЮПГ и възможности за обмен на опит с други специалисти. По-рядко се споменава необходимостта от по-ясен институционален мандат или официално възлагане на такава дейност. На въпроса какво би направило участието на ДЮПГ реално и пълноценно, а не формално, много от анкетираните посочват няколко ключови елемента: предоставяне на обратна връзка към младите хора за това какво се е случило с техните предложения, честна комуникация, когато дадена идея не може да бъде реализирана, споделяне на отговорността при вземането на решения и постигане на конкретни и видими резултати. По отношение на възможните форми за участие специалистите посочват широк спектър от съществуващи канали. Най-често се споменават групи на връстници и инициативи, основани на споделен опит, както и различни механизми в училищна среда. Посочват се също малки неформални инициативи, здравни и социални услуги, както и младежки и местни организации. Тези резултати показват, че участието на ДЮПГ може да бъде насърчавано чрез разнообразни съществуващи структури и инициативи, без непременно да е необходимо създаването на изцяло нови механизми за участие.

4.3.3 Италия

Специалистите, участвали в консултацията в Италия, като цяло са запознати с темата за ДЮПГ. Въпреки това те споделят широко разпространеното мнение, че разпознаването на тези деца и юноши остава трудно, тъй като те често остават невидими за институциите и услугите. Както отбелязва един от участниците:

> *“Темата за ДЮПГ започва да привлича внимание едва през последните години. Това е сравнително нова реалност, която постепенно привлича във вниманието на институциите.“*

Специалистите посочват като основни пречки пред ангажирането на ДЮПГ трудностите при тяхното идентифициране (11 от 12 участници) и недостатъчната информираност и подготовка на специалистите (9 от 12 участници). Сред останалите посочени пречки са липсата на достатъчна гъвкавост в институциите, опасенията, свързани със защитата на личните данни, липсата на механизми за проследяване и обратна връзка, както и в някои случаи съпротивата от страна на родителите.

Почти всички специалисти посочват необходимостта от насоки и практически инструменти за работа (11 от 12 участници), както и от възможности за обмен на добри практики с други специалисти. Сред останалите потребности са обучения за разпознаване и подкрепа на ДЮПГ, институционална подкрепа и ясно определени отговорности, както и допълнително време и ресурси..

> *“Реалността в малките населени места остава до голяма степен скрита и недостатъчно разпозната, особено от специалисти извън социалните услуги – учители, лекари, доброволци и други. Разликата спрямо по-урбанизираните райони е много осезаема. Би било полезно да се организират местни срещи между специалисти от различни сектори с цел повишаване на осведомеността по темата.“*

4.4 Основни изводи от консултациите с представители на институции и лица, участващи във формирането на политики

Резултатите се основават на малък брой интервюта във всяка държава (България – 2, Фландрия – 1, Италия – 2). Те не могат да се разглеждат като представителни за вижданията на институциите, но предоставят ценна информация за националния и регионалния контекст и допълват гледните точки на ДЮПГ, техните семейства и специалистите.

4.4.1 България

Интервюираните представители на институции посочват, че на местно равнище съществуват различни механизми за участие на деца и юноши, включително дейности в училищата, младежки инициативи и консултативни процеси, в които младите хора могат да изразяват мнението си. Тези механизми обаче не са съобразени с потребностите на ДЮПГ, които не са официално признати като отделна група в съществуващите структури за участие.

И двамата участници подчертават ограничената осведоменост относно ДЮПГ и липсата на механизми за тяхното идентифициране и подкрепа. Според тях съществуващите форми на участие са насочени към младите хора като цяло и не отчитат специфичните практически и емоционални предизвикателства, с които ДЮПГ могат да се сблъскват. Като допълнително предизвикателство е посочена и недостатъчната координация между образованието, социалните услуги и здравеопазването.

Участниците определят училищата като една от най-важните отправни точки за по-добро идентифициране и насърчаване на участието на ДЮПГ. Сред другите възможности, които открояват, са повишаването на осведомеността сред специалистите, по-тясното сътрудничество с граждански организации и включването на дейности за участие в съществуващи младежки и образователни инициативи. Като важни условия за бъдещо развитие са посочени гъвкавият подход, доброволното участие и създаването на сигурна среда.

4.4.2 Фландрия (Белгия)

Представените резултати се основават на едно задълбочено интервю с Комисаря по правата на детето във Фландрия. Според него във Фландрия съществува добре развита система за участие на деца и юноши, включваща Фламандския ученически съвет, Фламандския младежки съвет и общински младежки съвети. В същото време нито една от тези структури не е насочена специално към ДЮПГ като отделна група. Според интервюирания това по-скоро отразява недостатъчната видимост на ДЮПГ, отколкото липса на потребност от допълнително внимание и подкрепа.

Като възможни области за подобрение бяха посочени необходимостта от по-добра информираност в образованието и здравеопазването, където специалистите невинаги разпознават отговорностите по полагане на грижи като възможна причина за закъснения, отсъствия или затруднения в училище; ограниченото използване на оценката на въздействието върху децата (kindtoets) при разработването на местни социални политики; както и въпросът дали специфичните гледни точки на ДЮПГ не се губят в по-широките механизми за участие. Последното беше представено като тема, която заслужава допълнително проучване, а не като вече установен проблем.

Сред възможностите за развитие бяха откроени партньорства между ZoJong! и съществуващи младежки структури във Фландрия, по-широко използване на оценката на въздействието върху децата и създаването на групи за участие в училища и болници. В същото време интервюираният подчерта, че включването на ДЮПГ в съществуващите механизми може да не е достатъчно само по себе си. Като пример беше посочена организацията Cachet, ръководена от млади хора с опит в системата за алтернативна грижа. Според него създаването на пространство, в което млади хора със сходен житейски опит могат да се срещат и да действат заедно, има самостоятелна стойност, а наличието на устойчива организационна структура дава по-голяма тежест на техния глас.

По отношение на условията за пълноценно участие беше подчертана необходимостта младите хора да бъдат включвани още от самото начало в определянето на целите и формата на дейностите. Като важни бяха посочени още ясните правила за безопасност и поверителност, наличието на доверено лице за контакт по време на участието и след неговото приключване, както и използването на по-неформални и забавни форми на работа. Интервюираният препоръчва дейностите да бъдат свързвани с конкретни права, заложени в Конвенцията на ООН за правата на детето, включително правото на изслушване (член 12), правото на образование (член 28), правото на почивка, свободно време и игра (член 31), както и правото на здраве (член 24).

4.4.3 Италия

Сред най-значимите инициативи за участие е Регионалната асамблея на децата и юноши – структурирана форма за участие във вземането на решения. Участието е отворено за всички лица под 18 години чрез публична покана за кандидатстване. В рамките на инициативата не се събира специализирана информация за ДЮПГ, но част от участниците са споделяли, че полагат грижи за близък човек. Според интервюираните това вероятно остава недооценено явление, тъй като много млади хора не разпознават собствената си роля като полагащи грижи или изпитват неудобство да говорят за нея. Процесът на подбор цели да осигури възможно най-голямо разнообразие и представителност на участниците. Не са предвидени места за конкретни групи, но се полагат усилия да се гарантира възможно най-широко включване. Интервюираните изразяват надежда, че сътрудничеството, започнало в рамките на проекта „Нашите гласове“, ще продължи и ще стимулира бъдещи инициативи в тази област.

Представителят на местната здравна служба посочва, че институцията следва препоръките на регионалното ръководство за подкрепа на лица, полагащи грижи. За да бъдат те приложени на практика, във всеки от седемте района на провинция Модена са определени по двама координатори по въпросите на полагащите грижи – един от социалния сектор и един от здравния сектор. Целта е да се изгради устойчива мрежа между различните услуги, която да осигури последователна подкрепа за ДЮПГ в целия регион, да подпомогне обучението на специалистите за по-добро разпознаване и подкрепа на ДЮПГ и да насърчава дейности за повишаване на обществената осведоменост и участие.

През последните три години в сътрудничество с регионалната образователна администрация се реализира и инициатива, насочена към повишаване на видимостта на ДЮПГ. Тя включва няколко последователни етапа: обучения за учители и специалисти, работещи в училища; създаване на електронна мрежа за обмен на информация и добри практики между професионалисти; както и активно участие на представители на ученическите съвети от различни гимназии в разработването на дейности съвместно с юношите. Сред реализираните инициативи са прожекции на филми, дискусии, училищни събрания и срещи с ученици в отделни класове.

5. Основни теми и сравнителен анализ между държавите

Настоящият раздел представя резултатите на две равнища. Раздел 5.1 обобщава основните теми, които се открояват в рамките на всяка държава независимо от групата участници, като проследява сходствата в мненията и опита на ДЮПГ, семейства, специалисти и представители на институции. Раздел 5.2 представлява сравнение между трите държави и извежда както общите тенденции, така и основните различия. На тази основа са формулирани ключови насоки за разработването на Рамката за ангажиране (D3.2) и за пилотните механизми за участие, които ще бъдат тествани на местно равнище в рамките на задача T3.3.

5.1 Основни теми в рамките на отделните държави

5.1.1 България

Тема, която се откроява в българските консултации, е ограничената видимост и разпознаване на ДЮПГ. Специалистите често посочват трудности при идентифицирането на такива деца и млади хора в училищата и услугите, а представителите на институции отбелязват, че към момента ДЮПГ не са признати като отделна група в съществуващите механизми за участие на местно равнище. Резултатите показват също, че много млади хора не са запознати с използваната терминология и реагират по-лесно на описания на дейностите и отговорностите, свързани с полагането на грижи.

Друга тема, която се откроява в различните групи участници, е значението на гъвкавите и реалистични форми на участие. Младите хора предпочитат по-кратки и гъвкави възможности за включване, организирани в училищна среда. Семействата подчертават, че участието следва да бъде доброволно и съобразено със семейните обстоятелства, а специалистите също акцентират върху необходимостта от по-гъвкави институционални подходи.

Емоционалната сигурност, доверието и поверителността също се открояват като важни теми в няколко групи участници. Младите хора подчертават значението на емоционалната подкрепа, поверителността и уважителното отношение, докато семействата изразяват опасения, свързани с емоционалното натоварване, риска от допълнително обременяване и възможна стигматизация.

Няколко групи участници поставят акцент и върху необходимостта участието да води до реално изслушване и обратна връзка. Особено ясно това се откроява сред младите хора, според които „да бъдеш чут“ означава възрастните да приемат мнението им сериозно и да реагират по смислен начин на споделеното от тях.

5.1.2 Фландрия (Белгия)

Описаните по-долу тенденции се основават на консултациите, проведени във Фландрия, и следва да бъдат разглеждани с оглед на техните ограничения. Извадките са малки и непредставителни, а резултатите отразяват гледните точки на ДЮПГ, семейства и специалисти, до които е било възможно да се достигне чрез съществуващите мрежи. Поради това те следва да се разглеждат като ориентировъчни.

Най-ясно открояващата се тема е ограничената видимост на ДЮПГ. Специалистите определят трудностите при тяхното идентифициране като основна пречка пред участието им. Семействата потвърждават, че ролята на младите хора, полагащи грижи, често остава незабелязана от училищата и услугите, а Комисарят по правата на детето отбелязва почти пълната липса на ДЮПГ в съществуващите структури за участие във Фландрия.

Друга ясно очертана тенденция е разликата между това да бъдеш поканен да изразиш мнение и действително да бъдеш чут. ДЮПГ споделят, че сравнително често получават възможност да изкажат мнението си, но много по-рядко имат усещането, че то е било истински чуто и взето предвид. Те също така рядко виждат конкретни резултати или промени, произтичащи от тяхното участие. От своя страна специалистите посочват липсата на механизми за обратна връзка и проследяване на последващите действия.

Консултациите показват също значително сходство в представите на различните групи за условията, при които участието би било безопасно и полезно. Сред най-често посочваните условия са възможността за запазване на поверителност или анонимност, гъвкави форми на участие с минимално допълнително натоварване, участие в среда на връстници или хора, на които младите хора имат доверие, както и наличието на доверен възрастен.

Накрая, резултатите поставят въпрос, който ще бъде от ключово значение за пилотната фаза на проекта: дали включването на ДЮПГ в съществуващите механизми за участие е достатъчно, или е необходимо създаването на специално пространство за тяхното участие, така че техните специфични гледни точки и потребности да не се изгубят сред по-широките групи участници.

5.1.3 Италия

Резултатите от консултациите в Италия показват, че в региона Емилия-Романя съществува висока чувствителност към темата за ДЮПГ. В същото време ясно се открояват трудностите, свързани с тяхното разпознаване. Те често остават незабелязани както поради недостатъчната информираност и подготовка на специалистите, така и поради опасенията на самите млади хора от осъждане, стигматизация или нарушаване на личното пространство.

Консултациите показват също, че ДЮПГ срещат редица пречки пред участието си, включително липса на време, емоционално натоварване и желание да запазят семейната си ситуация в личен кръг.

Резултатите подчертават необходимостта механизмите за участие да бъдат гъвкави и съобразени със специфичните потребности на ДЮПГ. Особено важно е да се гарантират поверителност, емоционална сигурност и възможност за подкрепа от доверени възрастни.

Въпреки че на местно и регионално равнище вече са предприети редица инициативи, консултациите показват необходимост от по-устойчиви и систематични политики и практики. Това предполага по-тясно сътрудничество между образователните, социалните, здравните и други структури, работещи с деца и юноши.

5.2 Сравнение между държавите и основни насоки за разработването на Рамката за ангажиране (D3.2)

Въпреки съществените различия между държавите по отношение на националния контекст, степента на разпознаване на ДЮПГ и характеристиките на извадките, консултациите в България, Фландрия (Белгия) и Италия очертават няколко общи теми, които имат пряко значение за разработването на Рамката за ангажиране по проекта „Нашите гласове“ (D3.2) и за пилотните механизми за участие по задача T3.3.

Първата обща констатация е свързана с продължаващата **ограничена видимост на ДЮПГ** в съществуващите механизми за участие на деца и юноши. И в трите държави съществуват различни форми на участие, включително ученически съвети, младежки групи, инициативи на местно равнище и различни консултативни процеси. Въпреки това никоя от тези структури не отчита системно ДЮПГ като отделна група, чието участие може да изисква специфични подходи или допълнителна подкрепа.

Тази тенденция се наблюдава както в България, където понятието ДЮПГ все още е слабо познато, така и във Фландрия (Белгия) и региона Емилия-Романя (Италия), където вече съществуват първи стъпки към неговото признаване в политиките и практиката. Независимо от различията между държавите, специалистите последователно посочват трудностите при разпознаването на ДЮПГ като една от основните пречки пред тяхното участие.

Втора важна обща тема е **разликата между това да бъдеш поканен да участваш и действително да бъдеш чут**. И в трите държави ДЮПГ свързват пълноценното участие не просто с възможността да изразят мнение, а с усещането, че са изслушани сериозно и с уважение и че споделеното от тях води до конкретни действия или последващи стъпки. Резултатите показват, че консултации, които не са съпроводени с обратна връзка и видими резултати, могат да подкопаят доверието и мотивацията за бъдещо участие. ДЮПГ многократно подчертават, че пълноценното участие предполага възрастните да обръщат внимание на мнението им, да помнят какво са споделили и да показват, че то има значение. Специалистите и представителите на институции също акцентират върху необходимостта от механизми за обратна връзка, видими резултати и избягване на формално участие без реално влияние.

Трета ясно изразена обща тема е необходимостта **механизмите за участие да бъдат гъвкави, леснодостъпни и съобразени с ежедневието на ДЮПГ**. И в трите държави младите хора посочват липсата на време, умората, емоционалното натоварване и множеството отговорности като съществени пречки пред участието. Това предполага, че модели, изискващи редовно присъствие, дългосрочен ангажимент или значително емоционално вложение, могат неволно да изключат част от ДЮПГ. Участниците и в трите държави предпочитат форми на участие, които могат да се адаптират към индивидуалните

обстоятелства, да се провеждат при необходимост, а не по строго фиксиран график, и да се вписват в ежедневния живот. Онлайн формите на участие, по-кратките дейности и възможностите за включване в рамките на съществуващи среди, особено училища и младежки дейности, се открояват като важни предпоставки за участие.

Четвърта повтаряща се тема е **значението на емоционалната сигурност, доверието и поверителността**. Независимо една от друга, ДЮПГ, семействата и специалистите посочват сходни условия за приемливо участие: гаранции за защита на личното пространство и поверителността, присъствие на доверени възрастни, емоционално сигурна среда и уважителен подход при организиране и провеждане на дейностите. И в трите държави се откриват опасения, свързани със стигматизация, нежелано разкриване на лична информация или риск от осъждане, макар и с различна степен на изразеност. Особено семействата разглеждат участието през призмата на защитата на младите хора и подчертават, че то не бива да води до допълнително емоционално натоварване или да увеличава тежестта върху деца и юноши, които и без това живеят в сложни семейни обстоятелства.

Консултациите подчертават и значението на форми на участие, основани подкрепа от връстници и споделен опит. В различните държави много ДЮПГ споделят, че се чувстват по-комфортно да участват заедно с други млади хора в сходна ситуация, отколкото в общи механизми за младежко участие. Резултатите показват, че специално създадени или частично насочени към ДЮПГ механизми за участие могат да помогнат за намаляване на чувството за изолация, за нормализиране на преживяванията им и за укрепване на увереността им. В същото време представители на институции във Фландрия и Италия подчертават, че подобни механизми следва да бъдат свързани със съществуващите структури за участие на деца и юноши и с процесите на разработване на политики, за да се избегне създаването на паралелни или изолирани форми на участие.

Друга обща тенденция е свързана с **ключовата роля на училищата и образователната среда**. Макар че ДЮПГ невинаги възприемат училището като място, където мнението им се чува и взема предвид, всички групи участници посочват училищата като една от най-реалистичните и важни възможности за идентифициране на ДЮПГ, достигане до тях и подкрепа на тяхното участие. Това до голяма степен се дължи на факта, че училищата са сред малкото места, които осигуряват редовен контакт с голям брой деца и юноши. В същото време консултациите показват, че образователната система се нуждае от по-добра информираност, по-голяма гъвкавост и допълнителна подготовка на специалистите, за да може ефективно да подкрепя участието на ДЮПГ.

Резултатите подчертават и необходимостта от **практическа подкрепа за специалистите**. Във всички държави се посочва нуждата от по-ясни насоки, инструменти и обучения за разпознаване на ДЮПГ, комуникация със семействата, осигуряване на безопасно участие и адаптиране на подходите към реалността, в която живеят ДЮПГ. Като повтарящи се пречки са посочени липсата на време, недостатъчната координация между различните сектори, ограничената организационна гъвкавост и неяснотата по отношение на отговорностите на отделните институции и специалисти. Това показва, че успехът на бъдещите механизми за участие ще зависи не само от ангажирането на ДЮПГ, но и от укрепването на професионалната и институционалната среда около тях.

В същото време консултациите показват и съществени различия между отделните държави, които следва да бъдат отчетени при разработването на Рамката за ангажиране. В България процесът на разпознаване на ДЮПГ и повишаване на обществената осведоменост все още е в начален етап, поради което използването на описателен език и дейностите за информиране остават от ключово значение. Във Фландрия се наблюдава нарастваща осведоменост сред специалистите и на политическо равнище, но все още липсват системно въведени механизми за идентифициране на ДЮПГ и за тяхното включване в съществуващите структури. Регионът Емилия-Романя в Италия показва как официалното признаване на ДЮПГ и целенасочените институционални инвестиции могат да създадат по-добри предпоставки за участие, като същевременно остават предизвикателства, свързани с тяхната видимост и практическото прилагане на съществуващите мерки.

Поради тези различия Рамката за ангажиране не следва да предлага твърде стандартизирани или строго предписани механизми за участие. Вместо това тя трябва да се основава на достатъчно гъвкави принципи, които могат да бъдат прилагани в различни национални и местни условия, независимо от степента на разпознаване на ДЮПГ, развитието на институционалната среда и наличните ресурси.

В обобщение консултациите очертават няколко ключови принципа, които следва да бъдат заложени в Рамката за ангажиране (D3.2):

- Механизмите за участие следва да бъдат гъвкави, леснодостъпни и съобразени с променящите се отговорности по полагане на грижи и възможностите на младите хора да се включват.
- Участието следва да се основава на емоционална сигурност, поверителност, доверие и доброволно включване.
- ДЮПГ следва да участват в определянето на формата, целите и правилата на дейностите за участие.
- Следва да се избягва формалното участие без реално влияние, като се осигуряват обратна връзка, последващи действия и реални възможности мнението на ДЮПГ да бъде взето предвид.
- Когато е възможно, следва да се включват елементи на подкрепа от връстници и възможности за общуване с други млади хора в сходна ситуация.
- Училищата, младежките дейности и съществуващите местни механизми за участие следва да се използват като важни точки за достигане до ДЮПГ, като същевременно се отчита, че в някои случаи може да са необходими и специално създадени форми на участие.
- Специалистите се нуждаят от практически инструменти, насоки, обучения и механизми за сътрудничество между различните сектори, за да могат ефективно да подкрепят участието на ДЮПГ.
- Рамката за ангажиране следва да бъде достатъчно гъвкава, за да може да се прилага в различни национални и регионални условия, при различна степен на разпознаване на ДЮПГ и различни институционални възможности..

Тези принципи осигуряват връзката между етапа на консултациите и следващите дейности по Работен пакет 3. Те ще послужат като основа както за разработването на Рамката за ангажиране (D3.2), така и за пилотните механизми за участие по задача T3.3, чрез които ще бъде тествано как тези принципи могат да бъдат прилагани на практика в различни национални и институционални условия.

6. Специфични особености в националния контекст на всяка държава

Настоящият раздел представя някои от основните особености на националния контекст, които са оказали влияние върху провеждането на консултациите и върху интерпретирането на резултатите. Той предоставя необходимата информация за факторите, които влияят върху видимостта, разпознаването и участието на ДЮПГ, и помага да се обяснят различията в достъпа до участниците, степента на ангажираност и получените резултати в отделните държави. Целта на раздела не е да прави оценка на националните системи, а да очертае контекста, в който са проведени консултациите.

6.1 България

В България ДЮПГ не са официално признати като отделна група в законодателството, политиките или публичните услуги. Понятието ДЮПГ не се използва широко в институционалната практика, а към момента не съществуват специализирани мерки за подкрепа, механизми за идентифициране или официални данни, свързани с тази група. Поради

това при провеждането на консултациите беше използван описателен подход, основан на дейностите и отговорностите по полагане на грижи, а не на конкретна терминология.

Няколко фактора допринасят за ограничената видимост на ДЮПГ в България. Отговорностите по полагане на грижи често се възприемат като личен или семеен въпрос и остават скрити извън домакинството. Специалистите, участвали в консултациите, също посочват липсата на механизми за идентифициране, ограничената институционална осведоменост и недостатъчната координация между отделните сектори като основни пречки пред разпознаването на ДЮПГ. Липсата на систематично събирани данни допълнително затруднява разбирането на мащаба и характеристиките на явлението на национално равнище.

В същото време през последните години в България постепенно се развиват различни форми на участие на деца и юноши, особено в образователната система и чрез инициативи на местно равнище. Резултатите от консултациите показват, че към момента училищата са една от най-достъпните и реалистични възможности за идентифициране и достигане до деца и юноши, полагащи грижи. Сравнително големият брой участници, достигнати чрез училищата, потвърждава значението на образователните специалисти и училищната среда за насърчаване на тяхното участие.

6.2 Фландрия (Белгия)

Настоящият доклад разглежда ситуацията във Фландрия, а не в Белгия като цяло, в съответствие с фламандския обхват на предходните анализи по проекта. В рамките на белгийската федерална система областите, които са от значение за ДЮПГ, като младежки политики, образование и социална подкрепа, са основно в компетенциите на Фламандската общност и Фламандския регион. В същото време официалното признаване на лицата, полагащи неформални грижи, и системата за социална закрила са предимно федерална отговорност. Партньорът по проекта „Нашите гласове“ – ZoJong! – работи именно в този фламандски контекст.

През последните години във Фландрия се наблюдава нарастващо внимание към ДЮПГ както на политическо равнище, така и в изследователската дейност. ДЮПГ са изрично посочени като приоритетна група във Фламандския план за подкрепа на лицата, полагащи неформални грижи, а по поръчка на публичните власти са проведени изследвания за тяхното положение и разпространение. Данните показват, че полагането на грижи не е рядко явление сред младите хора. Приблизително едно от всеки пет деца и юноши на възраст между 11 и 18 години живее с член на домакинството, който има хронично заболяване или увреждане, а около 5% от младите хора полагат грижи поне четири часа седмично (Bronselaer et al., 2021).[1] Създадена е и ежегодна Седмица на младите хора, полагащи грижи (Week van de Jonge Mantelzorger). Специалистите, участвали в консултациите, също отчитат това нарастващо внимание и го определят като важна предпоставка за бъдещо развитие.

Въпреки това повишената видимост на темата все още не е довела до официално признаване на ДЮПГ като отделна група в законодателството, до въвеждането на системни механизми за идентифициране или до последователното им отразяване в дефинициите на услугите и инструментите за оценка и насочване. Терминът „jonge mantelzorger“ се използва все по-често, но не е утвърден във всички сектори, а много млади хора не се разпознават в него, тъй като възприемат полагането на грижи като естествена част от семейния живот, а не като отделна роля.

Тези особености оказаха пряко влияние върху начина, по който бяха проведени консултациите. Тъй като не съществуват механизми, чрез които ДЮПГ да бъдат системно идентифицирани и насочвани към услуги, набирането на участници се осъществи чрез мрежите на ZoJong! и чрез последващо разпространение на информацията чрез училища, младежки организации, социални и семейни услуги и здравни структури. В материалите за популяризиране на

[1] Bronselaer, J., Pickery, J., Vandezande, V., Dierckens, M., Delaruelle, K. & Demeyer, B. (2021). Je bent jong en … je zorgt: Aantal, profiel, taakopname, welzijn en gezondheid van jonge mantelzorgers becijferd. Brussel: Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. om die voetnoot toe te voegen als het rapport eerst in het engels

консултациите бяха използвани описания на конкретни дейности и отговорности по полагане на грижи, а не терминът ДЮПГ. Поради това резултатите следва да се разглеждат като качествена основа за разработването на пилотните дейности, основана на опита и гледните точки на участниците, а не като представителна картина на ситуацията във Фландрия като цяло.

6.3 Италия

Действащото италианско законодателство относно лицата, полагащи неформални грижи (Закон № 205/2017), не поставя възрастови ограничения и допуска те да бъдат както пълнолетни, така и непълнолетни лица. В момента обаче се обсъжда законодателно предложение, което предвижда лицата, полагащи неформални грижи, да бъдат определени единствено като пълнолетни лица, като същевременно въвежда понятието „учащи се лица, полагащи грижи“.

Ситуацията на регионално равнище е силно разнообразна. От общо 20 региона само 13 разполагат със специално законодателство, посветено на лицата, полагащи неформални грижи. От тях само два региона – Емилия-Романя и Лацио – признават ДЮПГ, а още три региона признават учащите се лица, полагащи грижи (Фриули-Венеция Джулия, Ломбардия и Сардиния). Съществуват и съществени различия в начина, по който ДЮПГ са определени в отделните региони. В Емилия-Романя това понятие обхваща непълнолетни лица и млади хора до 24-годишна възраст, докато в Лацио включва лица на възраст между 16 и 28 години и на практика се припокрива с категорията на учащите се лица, полагащи грижи. Регион Емилия-Романя официално насърчава идентифицирането на потребностите на всички ДЮПГ с цел предоставяне на подходяща подкрепа.

Настоящият доклад се основава на данни, събрани в региона Емилия-Романя, който от години проявява последователен интерес към разпознаването и участието на деца и млади хора, полагащи грижи. Въпреки това идентифицирането на ДЮПГ остава предизвикателство. Много млади хора не се разпознават в тази роля, било поради притеснение и страх от негативни оценки, било поради нежелание да споделят информация за семейната си ситуация. Допълнителни затруднения произтичат от недостатъчната подготовка на специалистите и от липсата на специално създадени механизми за участие.

На местно и регионално равнище вече съществуват редица добри практики и инициативи. Въпреки това са необходими допълнителни усилия, за да се гарантира, че ДЮПГ ще бъдат своевременно разпознавани, ще получават подходяща подкрепа, ще бъдат ценени като важна група и ще участват пълноценно в процесите на вземане на решения, които ги засягат.

7. Основни изводи за разработването на Рамката за ангажиране и заключение

Следните изводи се основават на резултатите от проведените консултации и могат да послужат като насоки при разработването на Рамката за ангажиране (D3.2) и пилотните механизми за участие по задача T3.3. Поради ограничения размер и непредставителния характер на извадките те следва да се разглеждат като ориентировъчни. Най-напред са представени основните изводи за всяка от държавите, а след това е предложено общо заключение, основано на резултатите от трите консултации.

7.1 Изводи, специфични за всяка държава

7.1.1 България

- При разработването на пилотните дейности в България е целесъобразно да се използват училищата и съществуващите общински механизми за участие на деца и юноши, тъй като именно те се очертават като едни от най-достъпните и реалистични възможности за достигане до ДЮПГ.

- Пилотните дейности не следва да разчитат единствено на термина ДЮПГ, тъй като много от участниците не са запознати с него и реагират по-лесно на описания на дейностите и отговорностите, свързани с полагането на грижи.
- Пилотните дейности следва да залагат на гъвкави и ненатоварващи форми на участие, тъй като младите хора и семействата посочват липсата на време, емоционалното натоварване и необходимостта участието да бъде съобразено със семейните обстоятелства като съществени фактори.
- Необходимо е да бъдат предвидени ясни мерки за защита, поверителност и емоционална подкрепа, тъй като сигурността, доверието и уважителното отношение се открояват като важни условия във всички групи участници.
- Пилотните дейности следва да включват елементи за повишаване на осведомеността и обучение на специалистите, тъй като консултациите показват ограничена информираност и значителни затруднения при разпознаването на деца и юноши с отговорности по полагане на грижи в рамките на съществуващите системи.

7.1.2 Фландрия (Белгия)

- Трудностите при разпознаването на ДЮПГ са най-често посочваната пречка от специалистите, а много млади хора не се разпознават в този термин. Поради това преди провеждането на пилотните дейности може да се наложи работа за повишаване на осведомеността сред училища, центрове за ученическо консултиране, социални и младежки услуги, както и използване на информационни материали, които описват конкретните дейности и отговорности по полагане на грижи, а не разчитат единствено на терминологията.
- Участието трябва да бъде реално, а не формално. ДЮПГ свързват пълноценното участие с уважително отношение, увереност, че мнението им има значение, и възможност да видят конкретни резултати от своето участие. Един от участниците прави ясно разграничение между съпричастност и съжаление. Пилотните дейности следва още от самото начало ясно да обясняват целите на участието и какви промени реално могат да бъдат постигнати.
- Най-подходящи изглеждат форми на участие, които гарантират анонимност, включват подкрепа от връстници и не изискват дългосрочен ангажимент. Анонимното участие е най-често предпочитаният вариант, следван от онлайн формите и участието заедно с други млади хора в сходна ситуация. Повечето участници посочват, че могат да се включват само от време на време. Това означава, че модели, основани на редовно присъствие или фиксиран график, могат да изключат именно младите хора с най-големи отговорности по полагане на грижи.
- Безопасността не следва да се разглежда като допълнителен елемент, а като основно изискване при разработването на дейностите. Страхът от негативни оценки, притеснението да се говори открито и необходимостта от защита на личното пространство са сред най-често посочваните пречки. Наличието на доверено лице и гаранциите за поверителност следва да бъдат заложени още на етап планиране.
- Съществуващите механизми за участие предлагат реални възможности за включване на ДЮПГ, но остава открит въпросът дали те са достатъчни. Специалистите виждат потенциал в различни вече съществуващи структури, докато Комисарят по правата на детето поставя въпроса дали включването на ДЮПГ в общите механизми за участие е достатъчно и посочва специално създадени пространства, основани на подкрепа от връстници, като възможно допълнение. Пилотните дейности биха могли да изпробват и двата подхода. Използването на подход, основан на правата на детето и свързан с конкретни права от Конвенцията на ООН за правата на детето, също може да улесни ангажирането на институциите.

7.1.3 Италия

- Макар на регионално равнище вече да съществува законодателно признаване на ДЮПГ, то е сравнително ново и все още е необходимо разработването и прилагането на

по-устойчиви и систематични мерки, основани на сътрудничество между всички институции и организации, работещи с деца, младежи и семейства.

- За да се създадат реални възможности младите хора да изразяват мнението си и да участват пълноценно, пилотните дейности следва да предвиждат гъвкави, адаптивни и достъпни механизми за участие. В тях младите хора трябва да имат активна роля, да се насърчава подкрепа от връстници, да бъде осигурена подкрепа от доверени възрастни и последователно да се гарантират поверителността, емоционалната сигурност и благополучието на участниците..

7.2 Ограничения

The findings presented in this report should be read in light of several limitations inherent to a short, multi-Резултатите, представени в настоящия доклад, следва да се разглеждат с оглед на някои ограничения, характерни за краткосрочна консултация със заинтересовани страни, проведена едновременно в няколко държави в рамките на определен проектен период. Целта на консултациите беше да съберат практическа и качествена информация, която да подпомогне разработването на пилотните дейности по задача T3.3, а не да осигурят представителни данни.

Основните ограничения са обобщени в този раздел, за да бъдат взети предвид при интерпретирането на резултатите и на изводите, представени в раздел 7.1. Те са разгледани след изводите, за да се подчертае, че направените заключения следва да се разглеждат като ориентировъчни и съобразени с посочените ограничения.

На първо място, поради ограничения размер и непредставителния характер на извадките резултатите не могат да бъдат обобщавани за по-широката популация. Това важи за всички групи участници и за трите държави, като особено внимание следва да се обърне на много малката извадка от ДЮПГ в Италия и на ограниченото участие на семейства във всички държави. Набирането на участници се осъществяваше основно чрез съществуващите мрежи на партньорите, което неизбежно е оказало влияние върху това до кого е било достигнато. Например във Фландрия в групата на специалистите са по-силно представени професионалисти, работещи в сфери, близки до социалната подкрепа и благосъстоянието, което ограничава възможността резултатите за тази група да бъдат разглеждани като отразяващи по-широк кръг професионални гледни точки. Подобни ограничения са налице и при извадките от семейства във всички държави (вж. раздел 3.2).

На второ място, при консултациите с ДЮПГ беше използван единен въпросник за цялата възрастова група. Разработването на отделни инструменти, съобразени с възрастта на участниците, не беше възможно в рамките на краткия период за провеждане на консултациите, а използването на един общ инструмент беше предпочетено с цел осигуряване на съпоставимост между държавите и различните групи участници. Разработването на подходящи за възрастта и, когато е приложимо, създадени съвместно с младите хора инструменти е сред приоритетите за пилотната фаза на проекта.

Това решение ограничи достъпността на въпросника за най-малките участници, които съответно са слабо представени в извадката на ДЮПГ. На практика в консултациите участваха предимно юноши. Допълнително ограничение произтича от различните възрастови рамки в отделните държави – до 18 години в България и Фландрия и до 24 години в Италия. Това затруднява прякото сравнение между трите извадки на ДЮПГ.

В съчетание с ограниченото участие на по-малки деца това означава, че резултатите отразяват предимно опита и гледните точки на юноши и млади хора и предоставят сравнително малко информация за участието на по-малките деца – група, до която по принцип се достига по-трудно и чиито мнения по-често остават незабелязани (вж. раздел 2.3).

Накрая, преводът на въпросниците на български, нидерландски и италиански език, както и ограничените адаптации на терминологията, съобразени с националния контекст, е възможно да са довели до известни различия в начина, по който отделни въпроси са били разбирани от участниците в различните държави.

На трето място, използваният подход, основан на описание на дейностите и отговорностите по полагане на грижи, а не на термина ДЮПГ, беше съзнателен методологически избор. Той е в

съответствие с разбирането, заложено в проекта, че много деца и юноши не се разпознават в тази терминология. В същото време този подход има своите ограничения. Възможно е част от децата и юношите да не са разпознали собствената си ситуация в използваните описания и съответно да не са били достигнати чрез консултациите.

Поради това резултатите следва да се разглеждат като качествена и ориентировъчна основа за разработването на пилотните дейности, а не като изчерпателна картина на ситуацията на ДЮПГ, техните семейства, специалистите и представителите на институции в трите държави.

7.3 Заключение

Резултатите от консултациите със заинтересовани страни, проведени в България, Фландрия (Белгия) и Италия, предоставят пряка основа за следващите дейности по Работен пакет 3. Чрез обединяването на гледните точки на ДЮПГ, техните семейства, специалисти от различни сектори и представители на институции и политики, консултациите дават възможност не само да бъдат очертани основните пречки и предпоставки за участие, но и да бъдат идентифицирани институционалните и политическите условия, които следва да бъдат отчетени при разработване на пилотните механизми.

Трите основни тенденции, представени в резюмето, се открояват последователно във всички групи участници и във всички държави и имат пряко значение за разработването на Рамката за ангажиране (D3.2) и пилотните механизми за участие (T3.3). На първо място, ограниченията в разпознаването на ДЮПГ показват необходимостта от дейности за повишаване на осведомеността и по-добро идентифициране на тази група в училищата, услугите и младежките структури, преди пилотните дейности да могат ефективно да достигнат до тях. На второ място, разликата между това да бъдеш поканен да участваш и действително да бъдеш чут показва, че механизмите за участие трябва да включват обратна връзка, последващи действия и видими резултати, а не да се ограничават до консултиране. На трето място, сходството в мненията на участниците относно условията за пълноценно участие очертава ясен набор от изисквания към бъдещите механизми: гъвкави и ненатоварващи форми на участие, гаранции за поверителност и защита, възможности за подкрепа от връстници и наличие на доверен възрастен по време на участието и след неговото приключване. В същото време тези изисквания следва да бъдат съобразени с реалните възможности и капацитет на институциите и услугите. Специфичните изводи за всяка държава са представени по-горе.

Консултациите бяха проведени с цел да осигурят практическата информация, необходима за разработването, тестването и оценката на механизми за участие, които могат да бъдат прилагани и в други условия, но същевременно са съобразени с местния контекст. Рамката за ангажиране (D3.2) ще превърне резултатите от консултациите в конкретни принципи за действие, а пилотните дейности по T3.3 ще дадат възможност тези принципи да бъдат изпробвани на практика. По този начин проектът „Нашите гласове“ цели да допринесе за превръщането на участието на ДЮПГ в устойчива и разпознаваема част от съществуващите механизми за участие на деца и юноши в Европейския съюз.

WWW.OURVOICESPROJECT.EU